

MONITORIZAREA PLURALISMULUI MEDIA ÎN EPOCA DIGITALĂ

APLICAREA MEDIA PLURALISM MONITOR ÎN
UNIUNEA EUROPEANĂ, ALBANIA,
MUNTENEGRU, REPUBLICA MACEDONIA DE
NORD, SERBIA ȘI TURCIA ÎN ANUL 2021

Raport de țară: România

Raluca Toma, Median Research Centre - MRC

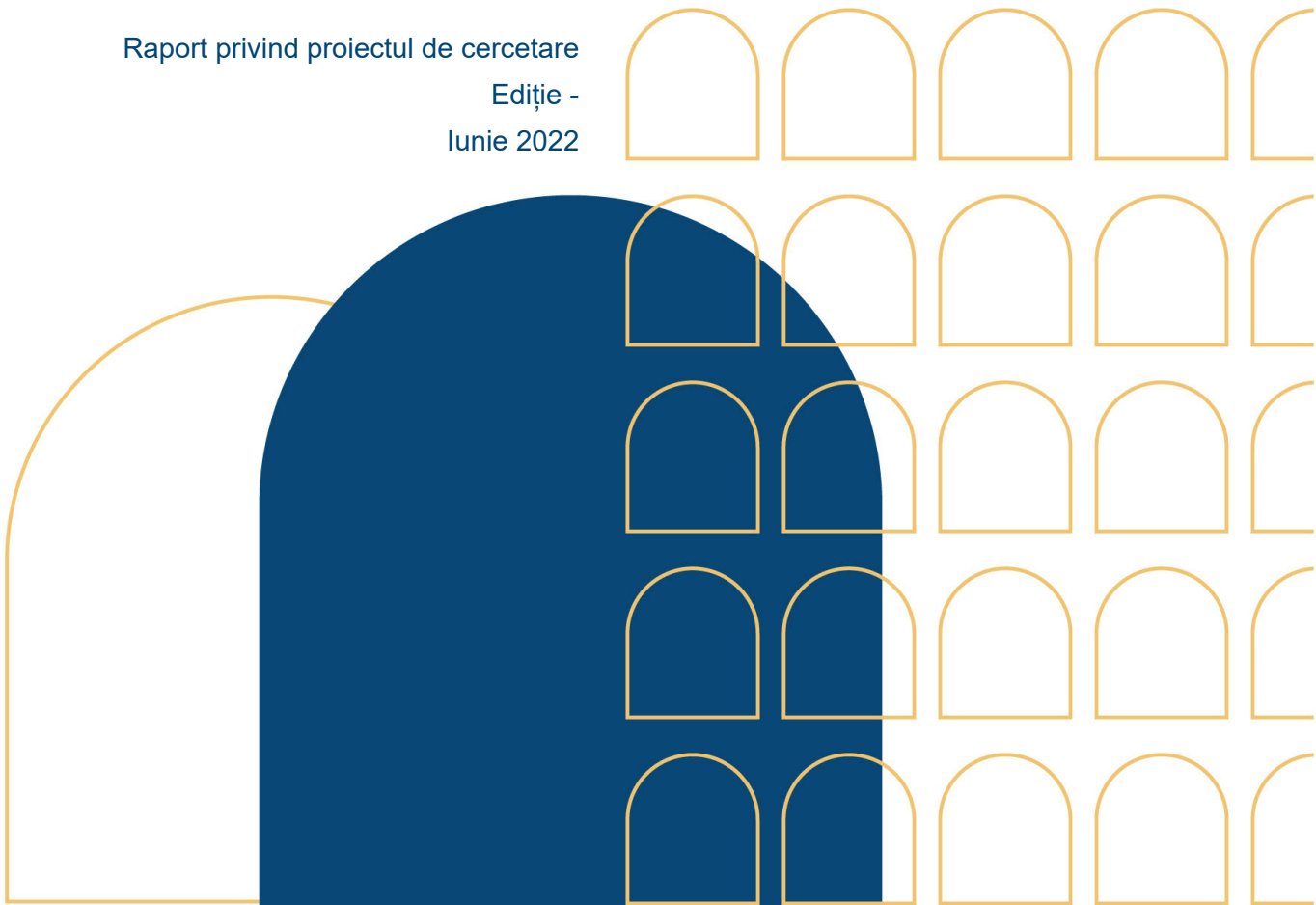
Marina Popescu, Median Research Centre - MRC

Roxana Bodea, Median Research Centre - MRC

Raport privind proiectul de cercetare

Ediție -

Iunie 2022

CUPRINS

1.	Despre proiect	4
1.1.	Prezentare generală a proiectului	4
1.2.	Notă metodologică	4
2.	Introducere	6
3.	Rezultatele colectării datelor: evaluarea riscurilor la adresa pluralismului media	10
3.1.	Protecția drepturilor fundamentale (39% - Risc mediu)	14
3.2.	Pluralismul pieței (83% - Risc ridicat)	17
3.3.	Independența politică (63% - Risc mediu)	19
3.4.	Incluziunea socială (67% - Risc ridicat)	22
4.	Pluralismul în mediul online: evaluarea riscurilor	24
5.	Concluzii	28
6.	Note	32
7.	Referințe	37

Anexe I. Echipa țării

Anexe II. Grupul de Experți

© European University Institute 2022

Conținut și capitole individuale © Raluca Toma, Marina Popescu, Roxana Bodea, 2022

Acest material a fost publicat de către European University Institute,
Robert Schuman Centre for Advanced Studies.

Acest text poate fi descărcat doar pentru scopuri personale de cercetare. Reproductorile în
alte scopuri, fie ele electronice sau fizice, necesită consimțământul autorilor. Dacă sunt
preluate citate sau textul este parafrazat, trebuie făcută referire la numele complet al
autorului/autorilor, editorului/editorilor, titlul, anul și editura.

Cererile trebuie transmise la cmpf@eui.eu

Punctele de vedere exprimate în această publicație reflectă perspectiva autorilor individuali și
nu cea a European University Institute.

The English version of this report prevails over the translation in national language.

Centre for Media Pluralism and Media Freedom
Robert Schuman Centre for Advanced Studies

Raport privind proiectul de cercetare -
RSC / Centre for Media Pluralism and Media Freedom
Publicat în Iunie 2022

European University Institute
Badia Fiesolana
I – 50014 San Domenico di Fiesole (FI)

With the support of the Erasmus+ Programme of the European Union. The
European Commission supports the EUI through the EU budget. This publication
reflects the views only of the author(s) and the Commission cannot be held
responsible for any use which may be made of the information contained therein.

1. Despre proiect

1.1. Prezentare generală a proiectului

Media Pluralism Monitor (MPM) este un instrument de cercetare creat pentru a identifica potențialele riscuri la adresa pluralismului media în statele membre ale Uniunii Europene și statele candidate, fiind examinat mediul informațional online și offline, în special în ceea ce privește producția de știri. Acest raport narativ a fost realizat în contextul implementării MPM pe anul 2021, în cadrul unui proiect finanțat de o acțiune pregătitoare a Parlamentului European. Proiectul a fost implementat în 27 de state membre UE, Albania, Muntenegru, Macedonia de Nord, Serbia și Turcia cu sprijinul unui grant acordat de Uniunea Europeană pentru Centre for Media Pluralism and Media Freedom (CMPF), din cadrul European University Institute.

1.2. Notă metodologică

CMPF are parteneriate cu cercetători independenți experimentați din diverse țări pentru colectarea datelor și pentru redactarea rapoartelor narrative, cu excepția cazului Italiei, unde colectarea datelor a fost derulată centralizat de către echipa CMPF. Cercetarea se bazează pe un chestionar standardizat și instrucțiuni pertinente care au fost dezvoltate de CMPF. În România, CMPF a încheiat un parteneriat cu Dr. Marina Popescu, Roxana Bodea și Raluca Toma (MRC – Median Research Centre, București), care au derulat colectarea datelor, au centralizat și au elaborat explicații cu privire la variabilele din chestionar și au intervievat experți din domeniu. Raportul a fost studiat de membri ai echipei CMPF. În plus, pentru a asigura rezultate care au un grad ridicat de precizie și relevanță, un grup de experți din fiecare țară a evaluat răspunsurile la întrebările cu un rol important în evaluare (vezi Anexa II pentru lista experților). Pentru o listă de țări selecționate, raportul de țară final a fost evaluat inter pares de un expert național independent. Riscurile la adresa pluralismului mass-media sunt analizate pe patru arii tematice principale, care se consideră că au surprins principalele domenii de risc pentru pluralismul media și libertatea presei: Protecția drepturilor fundamentale, Pluralismul pieței, Independența politică și Incluziunea socială. Rezultatele se bazează pe analiza unui număr de indicatori pentru fiecare arie tematică (vezi mai jos Tabelul 1).

Monitorizarea nu ia în calcul mediul digital ca domeniu separat, ci el este tratat ca fiind interconectat cu media tradițională și cu principiile existente de pluralism media și libertate de exprimare. Cu toate acestea, monitorizarea permite stabilirea unui scor de risc specific mediului digital iar raportul conține o analiză specifică a riscurilor legate de mediul știrilor online. Rezultatele pentru fiecare domeniu și indicator sunt prezentate pe o scală de la 0 la 100%. Scorurile între 0 și 33% sunt considerate risc scăzut, între 34 și 66% risc mediu, în timp ce rezultatele între 67 și 100% sunt considerate ca reprezentând un risc ridicat.

La nivelul indicatorilor, scorurile de 0 au fost cotate automat ca reprezentând 3% iar scorurile de 100 ca 97%, pentru a evita o evaluare care să indice că riscurile sunt cu totul absente sau că sunt absolut certe.

Disclaimer: *Conținutul raportului nu reflectă neapărat părerile CMPF și ale CE și nici poziția membrilor care compun Grupul de Experți. Acesta reprezintă doar punctele de vedere ale echipei din fiecare țară, care a efectuat colectarea de date și a creat raportul. Datorită actualizărilor și îmbunătățirilor din chestionar, scorurile MPM2022 ar putea să nu fie în întregime comparabile cu edițiile anterioare ale MPM. Pentru mai multe detalii, vezi raportul CMPF pe tema MPM2022, disponibil în curând la: <http://cmpf.eui.eu/media-pluralism-monitor/>.*

Protecția drepturilor fundamentale	Pluralismul mass-media	Independența politică	Incluziunea socială
Protecția libertății de exprimare	Transparența patronatului media	Independența politică a mass-mediei	Acces la mass-media al minorităților
Protecția dreptului la informare	Concentrarea pe piața mass-media de știri	Autonomia editorială	Accesul la media pentru comunitățile locale/regionale și pentru media comunitară
Profesia de jurnalist, standarde și protecție	Concentrarea platformelor online și încurajarea competiției	Media audiovizuală, platformele online și alegeri	Accesul la media pentru femei
Independența și eficiența autorității media	Viabilitatea media	Reglementarea resurselor și sprijinul acordat industriei media din partea statului	Competențe media
Acoperirea universală a media tradițională și accesul la internet	Influența comercială și a patronatului asupra conținutului	Independența conducerii și finanțării mass-media publice	Protecție împotriva discursului ilegal și dăunător

Tabelul 1.

2. Introducere

Prezentare generală a țării

- România are 19,2 milioane de rezidenți (INS, 2021) și o suprafață de 238,4 mii kilometri pătrați (Banca Mondială, f.d.). Este al șaselea stat membru al Uniunii Europene după mărimea populației și al optulea după suprafață.
- După etnicii români, etnicii maghiari sunt al doilea grup etnic ca mărime, reprezentând 6% din populație, conform datelor recensământului din 2011. Persoanele de etnie romă reprezintă 3% din populație, conform auto identificării la recensământ; această cifră este probabil o subestimare, dar nu e clar cât de departe este de realitate (INS, 2011; Agenția Națională pentru Romi, 2020). Alte grupuri etnice includ ucrainenii (0,3%), germanii (0,2%) și minoritățile turce, ruse și tătare (0,1% fiecare) (INS, 2011). Optsprezece grupuri etnice minoritare au reprezentare parlamentară, pe baza unor prevederi electorale speciale.
- Normele de toleranță politică și socială nu sunt complet împământenite (Median Research Centre, 2017a; Toma, 2020; Popescu, Tóka & Chiru, 2018; Popescu et al., 2019a). Sub regimul autoritar al lui Nicolae Ceaușescu, instituțiile statului au cultivat naționalismul etnic, iar după revoluția din 1989 această tendință nu a fost abandonată pe deplin.

Situația economică

- În 2021, Produsul Intern Brut (PIB) a crescut cu 5,9%, conform unei estimări din martie 2022, după ce scăzuse cu 3,7% în 2020 (Eurostat, 2022a). Tendința de redresare a început în a doua jumătate a anului 2020, după o contracție bruscă a economiei în primăvara aceluși an.
- Nivelul de inegalitate a veniturilor și proporția de persoane expuse riscului de sărăcie și excluziune socială sunt printre cele mai ridicate din Uniunea Europeană (Eurostat, 2022b; Eurostat, 2021a). De asemenea, România înregistrează unele din cele mai mari rate de abandon școlar timpuriu (Eurostat, 2021b) și cele mai scăzute scoruri PISA din Europa (Zay 2019) și are probleme majore cu livrarea serviciilor medicale (Björnberg și Phang, 2019). Alocările bugetare pentru educație și sănătate raportate la PIB sunt printre cele mai scăzute din UE (Eurostat, 2022c; Eurostat, 2021c).

Situația politică

- Politica românească este polarizată, dar în principal pe subiecte simbolice, nu pe probleme de substanță, iar pozițiile pe probleme de politică publică ale partidelor politice tind să fie inconsecvente în timp (Borbáth, 2019).
- Capacitatea statului și calitatea guvernării sunt scăzute (Coppedge et al., 2019; Kaufmann și Kraay, 2018; Rothstein, 2021). Există numeroase moduri în care acești factori se manifestă și în sectorul media, cum ar fi problemele de guvernare ale instituțiilor mass-media publice (*public service media* - PSM) (Median Research Centre, 2017b); discuțiile superficiale din parlament despre mass-media

publice și despre autoritatea de reglementare în domeniul audiovizual (CNA) care au precedat deciziile de numire ale conducerii acestora sau decizii de reformă a acestora; și lipsa inițiativelor parlamentare serioase, bazate pe dovezi, care să abordeze provocările cu care se confruntă jurnalismul. De asemenea, unii politicieni atacă jurnalismul combativ care îi incomodează și folosesc inclusiv procese strategice împotriva participării publice (*strategic lawsuits against public participation* - SLAPP).

Piața media

- Românii au printre cele mai scăzute niveluri de consum de știri din UE (Comisia Europeană, 2022, pp. 16, 19^[1]; Newman et al., 2020^[2]). Cu toate acestea, ei raportează niveluri relativ ridicate de încredere în media (Comisia Europeană, 2022, pp. 29–31, 38-40; Newman et al., 2021, pp. 18, 99), probabil în parte datorită auto selectării în taberele mass-media partizane, apropiate de simpatiile politice proprii.
- Românii apelează mai mult decât alți europeni la televiziune ca sursă de știri – dar nu și la postul public, care este deosebit de nepopular (Bambu, 2022). Televiziunea este sursa numărul unu sau doi de știri naționale pentru 82% dintre respondenții la Eurobarometrul Standard 92, urmată de radio (33%) (Comisia Europeană, 2020, p. 49^[3]). Estimările privind mărimea publicului consumator de știri online variază. În eurobarometrul menționat mai sus, 20% dintre respondenții din România au menționat „site-urile online” ca fiind una dintre principalele lor surse de știri, iar 19% au menționat „media sociale”. Numărul zilnic de utilizatori unici (adică de dispozitive unice) la începutul anului 2021 era în jur de 9,5 - 10 milioane, potrivit Studiului de audiență și trafic pe internet (SATI), o monitorizare realizată de Biroul Român de Audit Transmedia (BRAT)^[4].
- Pe această piață media de știri mică și săracă, instituțiile media se bazează în mare măsură pe veniturile din reclame și aveau resurse limitate chiar și înainte de prăbușirea modelului de business tradițional. În cei zece ani care au urmat crizei economice din 2008-2009, ziarele au avut o scădere cu 80% a veniturilor print și, deși audiența online a crescut, veniturile online nu au compensat în totalitate această pierdere (Bodea și Popescu, 2018).
- În 2021, veniturile din publicitate încasate de televiziuni, radio, presa scrisă și media digitale vor fi crescut cu aproximativ 11%, conform estimărilor Media Fact Book, emise la jumătatea anului 2021 (Initiative Media, 2021, pp. 25-31). O mare parte din aceste venituri vor fi mers către televiziuni (68%), la fel ca anul trecut. Conform aceleiași prognoze, veniturile din reclamele care au apărut în print urmau să rămână la fel în 2021, după o scădere bruscă în 2020 față de 2019 (49%). Aceeași sursă a estimat că venitul digital urma să înregistreze cea mai mare creștere, cu aproximativ 19% față de 2020.
- Jurnaliștii își prestează munca în condiții profesionale și financiare precare. Aceste condiții fac mai dificilă – dar și mai necesară – implicarea în proiecte creative de inovație, în activități de dezvoltare profesională sau în advocacy pentru condiții de muncă mai bune și protejarea normelor jurnalistice. De fapt, există un nivel redus de consens cu privire la un set de norme jurnalistice comune în industria media românească (Fengler et al., 2015). Și există puține eforturi de a comunica a aceste norme celor „cunoscuți pe vremuri drept audiența” (Rosen, 2006), de a interacționa cu un public divers – nu doar o anumite categorie socială sau politică – și de a demonstra transparență și responsabilitate^[5].

Contextul legislativ

- În România, reforma reglementării media a fost în trecut precedată de o scurtă discuție cinică și superficială. Un exemplu ilustrativ: intenția anunțată de a reforma în profunzime televiziunea și radioul publice s-a transformat, în primăvara anului 2021, într-un plan de demitere rapidă a șefilor radioului și televiziunii publice, de a implementa rapid unele schimbări și apoi reforme mai profunde mai târziu. Astfel, în iunie 2021, reprezentanții coaliției care era atunci la guvernare au înaintat un proiect de lege a cărui principală inovație ar fi transformarea postului de „președinte-director general” de la cârma televiziunii și radioului public și împărțirea acestora în două posturi: președinte, respectiv director general (PL-x nr. 262/2021). Acest lucru nu abordează de fapt factorii care subminează independența și performanța mass-media publice (Median Research Centre, 2017b).
- Procesul de transpunere a Directivei UE 2018/1808 privind serviciile mass-media audiovizuale este în desfășurare. Un proiect legislativ în acest sens a trecut de Camera Deputaților la sfârșitul anului 2021 și se află acum la Senat (PI-x nr. 430/2021).
- România a depășit termenul limită de transpunere a Directivei UE 2019/1937 privind protecția avertizorilor. O propunere pentru transpunerea acesteia se află în prezent în Camera Deputaților, fiind deja adoptată de Senat (PI-x. nr. 219/2022)^[6].
- România a transpus cu o ușoară întârziere Directiva UE 2019/790 privind dreptul de autor și pe piața unică digitală. La sfârșitul anului 2021, o propunere în acest sens era în comisie în Camera Deputaților (termenul limită de transpunere fusese iunie 2021). La începutul anului 2022, propunerea a devenit lege (Legea 69/2022).

COVID-19

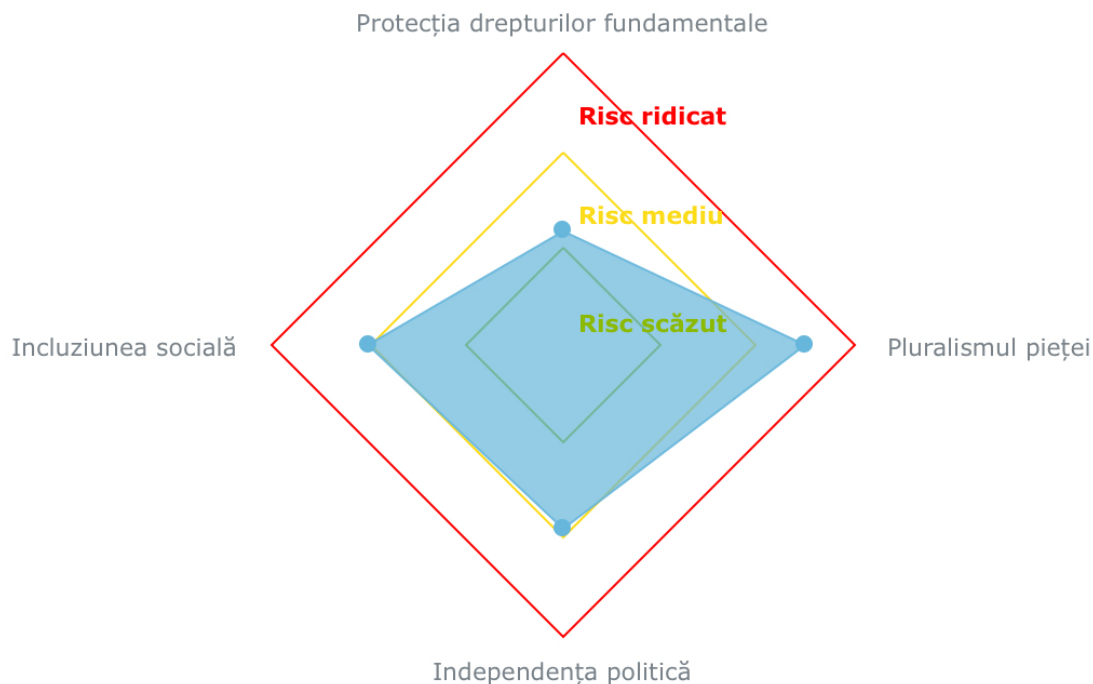
- În 2021, măsurile de sănătate publică pentru limitarea răspândirii coronavirusului au fost destul de limitate și oarecum targetate (Oxford Covid-19 Government Response Tracker, 2022a; Hale et al., 2021). Marea majoritate a locurilor de muncă a fost deschisă cea mai mare parte a anului, singurele obligații fiind purtarea măștii și izolarea pentru anumite perioade, în cazul celor infectați sau expuși la infecție și simptomatici^[7]. Afacerile din domeniul comerțului cu amănuntul, divertismentului și ospitalității au avut de-a face cu reglementări specifice, care au variat în funcție de localitate și perioadă^[8]. După jumătatea lunii mai 2021, închiderile școlilor au fost legate de rata locală de incidență a cazurilor, până în octombrie, când au fost decuplate de acest indicator, anumite clase trecând temporar la învățământul online după confirmarea unei infecții^[9].
- PIB-ul a crescut per ansamblu, dar mai mult în unele domenii decât în altele^[10]. În ceea ce privește ocuparea forței de muncă, tendința generală este negativă, deși există diferențe la nivel de sectoare, unele înregistrând o creștere a numărului de angajați^[11]. La sfârșitul anului 2021, România a avut un număr mai mic de angajați în toate sectoarele și o rată a șomajului mai mare decât la sfârșitul anului 2020^[12].
- Lipsa datelor face dificilă evaluarea impactului pandemiei asupra mass-media. În sectorul (foarte larg) „informații și comunicații” al economiei, PIB-ul și ocuparea forței de muncă au crescut atât în 2021, cât și în 2020, potrivit celor mai recente date^[13]. Dar date ceva mai precise indică faptul că operatorii care

se ocupă de „activități de difuzare și transmitere de programe”, de „activități de editare” și de „activități de servicii informatice” au avut mai puțini angajați în 2020, comparat cu 2019 (datele pe 2021 nu sunt disponibile) ^[14] .

3. Rezultatele colectării datelor: evaluarea riscurilor la adresa pluralismului media

Romania: Domenii de risc la adresa pluralismului media

JS chart by amCharts

CEMI
CENTRE FOR MEDIA
PLURALISM AND
MEDIA FREEDOM
MPM 2022

Evaluarea MPM referitoare la anul 2021 a produs un scor de risc ridicat în două domenii - Pluralismul pieței și Incluziunea socială - și un scor mediu de risc în alte două - Independența politică și Protecția drepturilor fundamentale. Evaluarea anterioară, referitoare la anul 2020, a rezultat într-un scor de risc ridicat pentru trei domenii și un scor mediu de risc pentru un domeniu (Protecția drepturilor fundamentale).

Factorii fundamentali de risc care subminează pluralismul și capacitatea mass-media de a-și îndeplini misiunea rămân aceiași, cu toate că scorurile de risc ale unor indicatori s-au modificat. Așa cum am făcut-o și în trecut (Popescu, Bodea și Toma, 2021), subliniem că la baza multor probleme stau instituțiile și procedurile deficitare - atât cele oficiale, cât și cele neoficiale, atât cele ce țin de reglementare, cât și cele care țin de autoreglementare. Asta pentru că ele nu încurajează și protejează munca jurnalistică care să respecte standarde profesionale înalte, să prioritizeze interesul public și să fie liberă de interferențe necuvenite.

Scorul de risc privind Protecția drepturilor fundamentale este de 39% în 2021, la fel ca în 2020. Trei din cinci indicatori înregistrează scoruri medii de risc. Principalele constatări:

- Protecția dreptului la informație este încă inadecvată. Reacția insuficientă și inconsecventă a autorităților la solicitările de informații de interes public este în continuare o problemă. Tiparele care au fost observate de alte organizații și despre care am scris și în rapoartele anterioare includ: pasarea cererilor de informații de la o instituție la alta; și (ab)uzul legilor privind protecția datelor cu caracter personal ca motiv pentru refuzul dezvăluirii informațiilor de interes public.

- Prevederile legale pentru protecția avertizorilor acoperă doar pe angajații din sectorul public. Informațiile de care dispunem sugerează că publicul are un grad de conștientizare redus cu privire la protecția avertizorilor și că au fost cel puțin câteva situații în care avertizorii au fost penalizați.
- Problemele legate de profesia de jurnalist și normele jurnalistice sunt larg răspândite și persistente. Majoritatea jurnaliștilor se confruntă cu condiții de muncă proaste și perspective de muncă și financiare incerte. Lipsa organizațiilor la profesionale și sindicale la nivel de industrie și a mecanismelor de autoreglementare subminează atât condițiile de muncă, cât și stabilirea și aplicarea unor norme jurnalistice de bază. În 2021 au fost raportate și câteva cazuri de atacuri și amenințări la adresa jurnaliștilor. Nu există un cadru legal pentru prevenirea proceselor strategice împotriva participării publice (SLAPP), iar în 2021 mass media a acordat atenție semnificativă unui număr mare de cazuri care s-ar putea încadra la SLAPP.
- Activitatea autorității de reglementare în domeniul audiovizual, Consiliul Național al Audiovizualului (CNA), a fost întreruptă timp de trei luni după ce mandatul a patru membri a încetat fără ca înlocuitori să fie audiați și votați în timp util. Acesta este doar vârful aisbergului, însă, căci activitatea CNA nu ar trebui să se rezume doar la voturi ale membrilor consiliului legate de sancțiuni. Principalele provocări la adresa eficacității CNA ca organism de reglementare vin din finanțarea și accesul la expertiză limitate, datorate unei viziuni a rolului CNA în rândul legiuitorilor (și a elitelor în general) care e fie confuză, minimalistă ori undeva între cele două. Prin urmare nu sunt premise prea bune pentru atingerea consensului și consecvenței deciziile în luarea deciziilor CNA și cu atât mai puțin pentru contribuția CNA la înțelegerea unor norme fundamentale de calitate.

Pluralismul pieței are cel mai mare scor de risc - 83% în 2021, cu un punct sub scorul din 2020. Toți indicatorii din acest domeniu, cu excepția unuia, înregistrează niveluri ridicate de risc. Principalele constatări:

- Transparența patronatului este încă limitată, deși a fost remediată una dintre lacunele legislative care putea fi exploatată în trecut pentru a ascunde structura proprietarilor mass-media. Instituțiile media audiovizuale sunt supuse celor mai stricte reglementări (specifice media), iar reglementările existente nu au o componentă cross-media.
- Lipsa datelor continuă să facă dificilă evaluarea viabilității media. Pentru veniturile mass-media de la nivel național, este necesar să ne bazăm pe veniturile din publicitate ca să aproximăm veniturile totale și să folosim estimări emise, de obicei, la jumătatea anului (Initiative Media, 2021). În 2021, potrivit estimărilor din vara aceluiași an, veniturile din publicitate pentru media online aveau să fi înregistrat cea mai mare creștere – urmate de veniturile înregistrate de televiziuni, cărora le revine în continuare cea mai mare parte a banilor din publicitate. Estimările indicau că și radioul urma să înregistreze o creștere a veniturilor în 2021, în timp ce veniturile pentru print urmau să stagneze.
- Influența comercială și a patronatului rămâne o zonă cu risc extrem de ridicat. Nu există prevederi legale sau de autoreglementare care să protejeze redactorii-șefi și redacțiile de numiri sau demiteri arbitrare sau de exercitarea unor presiuni comerciale sau patronale nejustificate. În plus, nu există nici coduri de conduită și instrumente legale sau la nivel de industrie care să stabilească și să asigure aplicarea unor norme și standarde jurnalistice de bază.

Independența politică are un scor mediu de risc anul acesta (63%). Este cu doar cinci puncte sub nivelul din 2020 și cu doar 3 puncte sub pragul pentru o evaluare de „risc ridicat”. Trei din cinci indicatori sunt la niveluri de risc ridicate. Principalele constatări:

- Lipsa de reglementare sau autoreglementare și instituționalizarea scăzută sunt cauzele fundamentale care alimentează problemele în acest domeniu, precum și domeniile Protecției drepturilor fundamentale și Pluralismului pieței. Lipsa mecanismelor de autoreglementare și aplicare a unor norme - precum și lipsa oricărei legislații - care să protejeze redactorii șefi și redacțiile de presiune, să prevină concedierile sau numirile arbitrare sau probleme precum conflictul de interese subminează independența, profesionalismul și orientarea către interesul public pe baza cărora jurnaliștii ar trebui să își îndeplinească misiunea.
- Nu există subvenții și niciun sprijin real pentru mass-media. Singura măsură care poate fi calificată drept subvenție are, în cel mai bun caz, un impact marginal asupra pieței; este o cotă redusă a taxei pe valoarea adăugată pentru publicațiile tipărite.
- Arhitectura instituțională a organizațiilor media publice nu este de natură să încurajeze performanța și independența pentru că ceea ce contează în realitate pentru supraviețuirea în funcție a consiliilor de administrație și a liderilor acestora este ca aceștia să aibă sprijinul unei majorități parlamentare. Atingerea unor obiective de performanță și realizările nu sunt luate în considerare în niciun moment. Un proiect de lege prezentat în 2021, care urmărește împărțirea funcției de președinte-director general al radioului public și al televiziunii publice în două funcții (președinte și, respectiv, director general), nu abordează problema esențială, și anume caracteristicile fundamentale actuale pe care se bazează proiectul radioului și televiziunii publice. După demiterea rapidă a consiliilor de conducere și a președinților în luna mai, șefii interimari au fost la cârma radioului și a televiziunii pentru o perioadă de timp prelungită și discutabilă din punct de vedere legal. În noiembrie, noii directori au fost votați la doar câteva zile după ce au fost anunțate numele celor propuși; audierile lor în parlament au fost scurte, după care au fost aprobați de plenul parlamentului în aceeași zi.

Domeniul **Incluziunii Sociale** are un scor de risc ridicat - 67% (69% anul trecut). Doi indicatori au un scor de risc ridicat, iar ceilalți trei un scor de risc mediu. Principalele constatări:

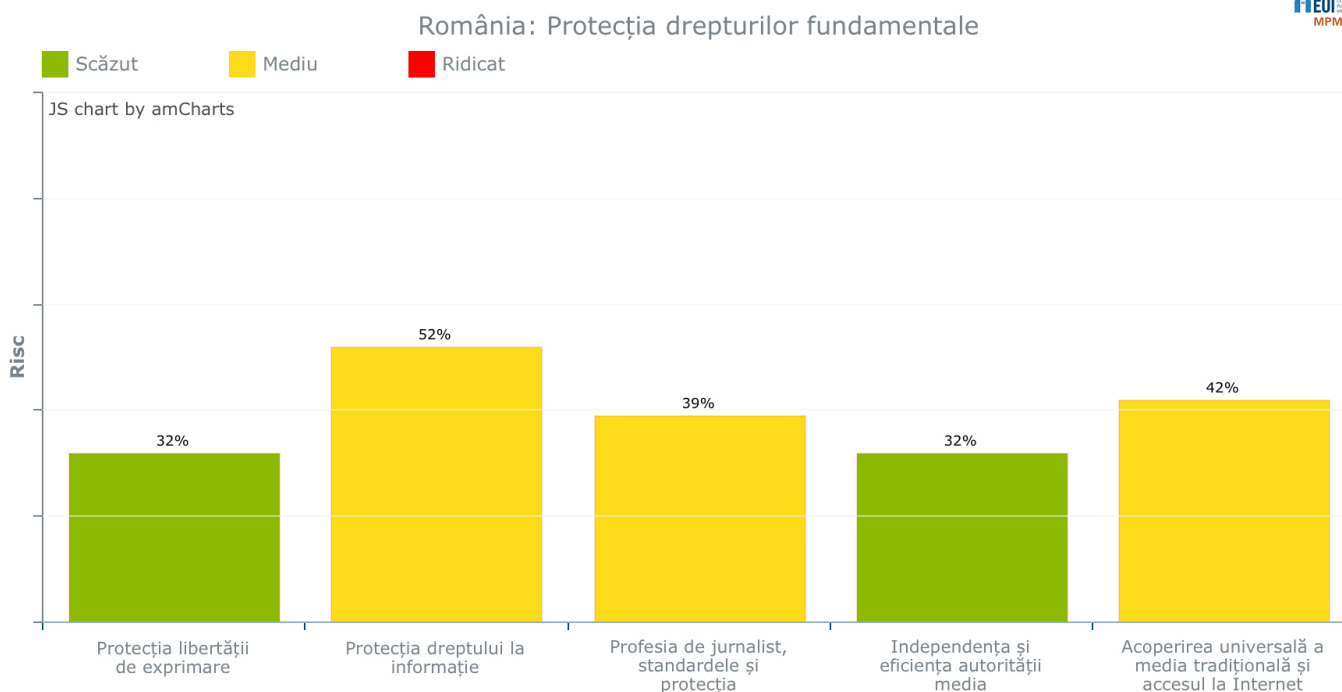
- Există foarte puține programe la televizor și la radio în limbile minorităților. În ceea ce privește conținutul de știri, de exemplu, televiziunea publică oferă doar o emisiune de știri (scurtată) în limba maghiară, prin unul din posturile sale regionale. Postul național de radio public axat pe știri (Radio România Actualități) emite știrile doar în limba română, iar conform cercetării noastre, unul dintre posturile regionale oferă conținut limitat de știri în sloturi dedicate limbilor minoritare.
- Televiziunile au obligații extrem de limitate legate de difuzarea emisiunilor de știri și analiză cu interpretare în limbajul semnelor, iar cercetările noastre indică faptul că obligațiile existente sunt respectate. Nu există prevederi legale cu privire la furnizarea descrierii audio de către televiziuni.
- Statul nu are o strategie bine gândită și bazată pe dovezi pentru a promova competențele digitale și mass-media. Unele dintre elementele care fac parte dintr-o educație media sunt împrăștiate în materiile mai multor ore, dar dorim să subliniem că nu există o oră propriu-zisă de „competențe media” în învățământul obligatoriu. Organizațiile societății civile lucrează pentru promovarea educației media, dar

eforturile lor nu pot fi suficient de cuprinzătoare și sistematice pentru a răspunde nevoilor populației.

- România are legislație care vizează combaterea instigării la ură și a actelor discriminatorii, inclusiv a discursului, și are o agenție dedicată luptei împotriva discriminării și sensibilizării cu privire la discriminare (Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării, CNCD). Însă CNCD poate aborda doar un număr mic de cazuri care sunt aduse în atenția instituției, și nu discursul instigator la ură sau discursul discriminatoriu ca fenomen de masă. Este foarte dificil să apreciem dimensiunea problemei „discursului instigator la ură” online și eficacitatea eforturilor guvernamentale și neguvernamentale de a o combate (fie prin penalizarea acesteia, fie prin descurajarea ei prin educație) din cauza lipsei studiilor de calitate pe acest subiect.
- Problema informațiilor eronate și a dezinformării primește atenție sporită de la mass-media și activiști. Este clar că instituțiile publice și reprezentanții acestora la nivel înalt ar trebui să comunice mai transparent și mai receptiv la întrebările publicului și ale presei și că strategiile de comunicare publică ar trebui să fie gândite într-un mod bazat pe cercetări și probe științifice existente. Dar dincolo de asta, dorim să subliniem că sunt necesare mult mai multe date și analize de calitate pentru a înțelege specificul local al propagării informațiilor eronate și al dezinformării și pentru a stabili dacă sunt necesare schimbări de politică publică sau de reglementare. Mai mult, pe tot parcursul pandemiei, publicul român s-a confruntat cu proliferarea materialelor media de calitate scăzută, care ar putea fi considerate ca parte a unei „infodemii”. În plus, canalele importante de televiziune au oferit o platformă persoanelor care fac afirmații înșelătoare sau confuze. Acestea sunt probleme insidioase care, deși nu pot fi mereu calificate drept „dezinformare”, au consecințe la fel de grave asupra capacității publicului de a lua decizii informate.

3.1. Protecția drepturilor fundamentale (39% - Risc mediu)

Indicatorii cu privire la Protecția drepturilor fundamentale reprezintă pilonul principal al reglementărilor în domeniul media în orice democrație contemporană. Ei măsoară un număr de arii de risc potențial, inclusiv existența și eficiența implementării reglementărilor care asigură protecția libertății de exprimare și a dreptului la informare; statutul jurnaliștilor în fiecare țară, inclusiv protecția lor și abilitatea lor de a munci; independența și eficiența corpurilor legislative naționale care au competența de a reglementa sectorul media, precum și acoperirea mass-mediei tradiționale și accesul la internet.

Scorul de risc al zonei de Protecție a drepturilor fundamentale este de 39%, ceea ce corespunde unui scor de risc mediu.

Ca și în anii precedenți, potrivit evaluării pe anul 2021, rezultă că Protecția drepturilor fundamentale e un domeniu unde riscurile sunt mai reduse decât în celelalte domenii ale MPM. Scorul de risc este același ca pentru 2020 și cu două puncte mai mic decât pentru 2019. Trei din cinci indicatori au înregistrat un scor mediu de risc, aceiași indicatori care au avut niveluri de risc medii în ultimii doi ani. Ca și în 2020, indicatorul cu cel mai mare nivel de risc în acest domeniu este Protecția dreptului la informare.

Potrivit mecanismului MPM, în comparație cu alți indicatori, **Protecția libertății de exprimare** (32%) este de obicei un indicator cu risc relativ scăzut. În anii precedenți, majoritatea problemelor au părut datorate mai degrabă aplicării cadrului legal decât cadrului legal în sine. De exemplu, proporționalitatea și justificarea hotărârilor judecătorești au fost puse sub semnul întrebării în câteva cazuri importante în care au fost acordate sume foarte mari drept despăgubiri și/sau instanțele au decis ca unele materiale jurnalistice să fie eliminate complet ^[15]. În edițiile anterioare, am discutat și despre unele probe anecdotice potrivit cărora ar exista diferențe mari între sumele acordate ca despăgubiri în cazuri în care s-a considerat că o sursă media a cauzat daune reputației unei persoane (Popescu, Bodea și Toma, 2021, p. 12). Cu toate acestea, în lipsa unor analize cuprinzătoare și riguroase, este dificil de spus dacă situațiile care ajung în atenția publicului

larg sunt reprezentative pentru un fenomen mai larg.

În ultimii doi ani, s-au acumulat dovezi că există și riscuri datorate cadrului legal, în special în ceea ce privește mediul online. Există întrebări legitime, spre exemplu, legat de (in)adecvarea prevederilor existente cu privire la transparența demersurilor instituțiilor statului de filtrare sau eliminare a conținutului online, precum și cu privire la căile existente de a contesta deciziile care limitează libertatea de exprimare. Discutăm mai mult aceste probleme în secțiunea dedicată pluralismului media online.

Protecția dreptului la informare este încă inadecvată, iar acest indicator are din nou cel mai mare nivel de risc în acest domeniu (52%, la fel ca în 2020). Răspunsurile insuficiente și inconsecvente ale autorităților la solicitările privind libertatea de informare rămân o problemă. Probele disponibile în acest sens provin din rapoartele organizațiilor societății civile și mass-media, dar nu dintr-un studiu amănunțit și cuprinzător. Tiparele care au fost semnalate de alte organizații și despre care am scris și în rapoartele anterioare includ transmiterea cererilor de informații de la o instituție la alta; și folosirea (în mod abuziv) a legilor privind protecția datelor cu caracter personal pentru a refuza divulgarea informațiilor de interes public, cum ar fi numele persoanelor care fac parte din anumite organe de decizie sau numele consilierilor premierului (Popescu, Bodea și Toma, 2021, p. 12). ; Popescu, Bodea și Toma, 2020; APADOR-CH, 2021a; APADOR-CH, 2021b; Simina, 2021). Remedierea situației, dacă o cerere este ignorată sau refuzată în mod arbitrar, poate să coste mult timp și mulți bani. Un proiect de lege care ar aduce unele actualizări la legea relevantă (Legea 544/2001)^[16], prezentat ca abordând unele dintre problemele menționate mai sus precum și alte probleme, a ajuns aproape de un vot final în 2021, dar este încă Camera Deputaților momentan (PI-x nr. 529/2020).

Protecțiile legale pentru avertizori acoperă în acest moment numai lucrătorii din sectorul public. Textul cheie în acest domeniu este Legea 571/2004, care stabilește unele prevederi și măsuri menite să protejeze angajații din sectorul public care trag un semnal de alarmă cu privire la fapte ilegale^[17]. România a ratat termenul limită pentru transpunerea Directivei UE 2019/1937, care stabilește anumite obligații pentru companiile private, precum și obligații suplimentare pentru stat în acest domeniu^[18]. Din informațiile disponibile reiese că la nivelul publicului există o conștientizare limitată cu privire la protecția avertizorilor (APADOR-CH și ActiveWatch, 2021a), și există cel puțin cazuri ocazionale în care avertizorii sunt penalizați – cazuri pe care mass-media și/sau organizațiile societății civile le-au adus în atenția publică (APADOR-CH și ActiveWatch, 2021b; ActiveWatch, 2019; Syene, 2020; Nistoroiu, 2019). Nu știm care este adevărata amploare a fenomenului.

Problemele din domeniul **Profesiei de jurnalist, standardelor și protecției** sunt aceleași ca anul trecut, deși scorul de risc al indicatorului este mai scăzut (39% în 2021 vs. 44% în 2020).

Majoritatea jurnaliștilor se confruntă cu condiții de muncă proaste și perspective profesionale și financiare incerte. Problemele la nivel de industrie includ: salarii relativ mici; utilizarea pe scară largă a contractelor de liber profesionist care nu includ din oficiu asigurare medicală și socială și oferă mai puține protecții angajaților decât contractele de muncă standard^[19]; așteptarea de a se lucra în mod curent mai multe decât prevede contractul; și stagii lungi neremunerate (Popescu et al., 2019, p. 66; Paylab.ro; Ionescu, 2019; Lupsa, 2020; Surugiu, 2013).

Lipsa organizațiilor la nivel de industrie și a mecanismelor de autoreglementare agravează problemele menționate mai sus și, de asemenea, subminează dezvoltarea și aplicarea unor norme profesionale. Acest lucru limitează posibilitățile de a accede la și a rămâne în această profesie, precum și calitatea muncii

prestate.

În 2021 au fost observate mai multe cazuri de atacuri și amenințări la adresa jurnaliștilor. În martie, Dragoș Pătraru, jurnalist și prezentator al talk-show-ului „Starea Nației” de la Prima TV, a raportat poliției și publicului că a primit o amenințare atipic de gravă prin telefon (Bambu, 2021). În septembrie 2021, doi jurnaliști au fost atacați în timp ce filmau un documentar despre defrișările ilegale din județul Suceava (Consiliul Europei, 2021). Și în decembrie 2021, a avut loc un incident extraordinar care a implicat un echipaj de la postul italian RAI și senatoarea Diana Șoșoacă, în care senatoarea și-a pierdut cumpătul, iar ea și soțul ei ar fi atacat jurnaliștii și i-ar fi încuiat în baia biroului acesteia de la Parlament (Consiliul Europei, 2022)^[20].

Nu există un cadru legal pentru prevenirea proceselor strategice împotriva participării publice (SLAPP). În 2021, cazuri care ar putea fi SLAPP au apărut cu frecvență sporită în relatările presei. De exemplu, într-o campanie extraordinar de prolifică și persistentă, Daniel Băluță, primarul Sectorului 4 al Bucureștiului, a intentat 20 de procese în justiție împotriva jurnaliștilor Libertatea și a depus plângeri la alte câteva instituții ale statului, îndreptate în primul rând către jurnaliștii de la Libertatea, dar și către alte jurnaliști (Radu, Luțac și Tolontan, 2021). În 2021, Băluță a depus și o plângere la Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism (DIICOT) – din nou îndreptată către mai mulți jurnaliști Libertatea, care ar fi conspirat împotriva sa într-un grup de crimă organizată. DIICOT a concluzionat că nu există dovezi ale vreunei activități infracționale (Duca, 2021). Nu este în totalitate clar dacă utilizarea SLAPP este în creștere sau dacă ceea ce crește este, de fapt, atenția acordată acestora, recunoașterea lor ca atare și discutarea acestor cazuri ca fiind sub aceeași umbrelă.

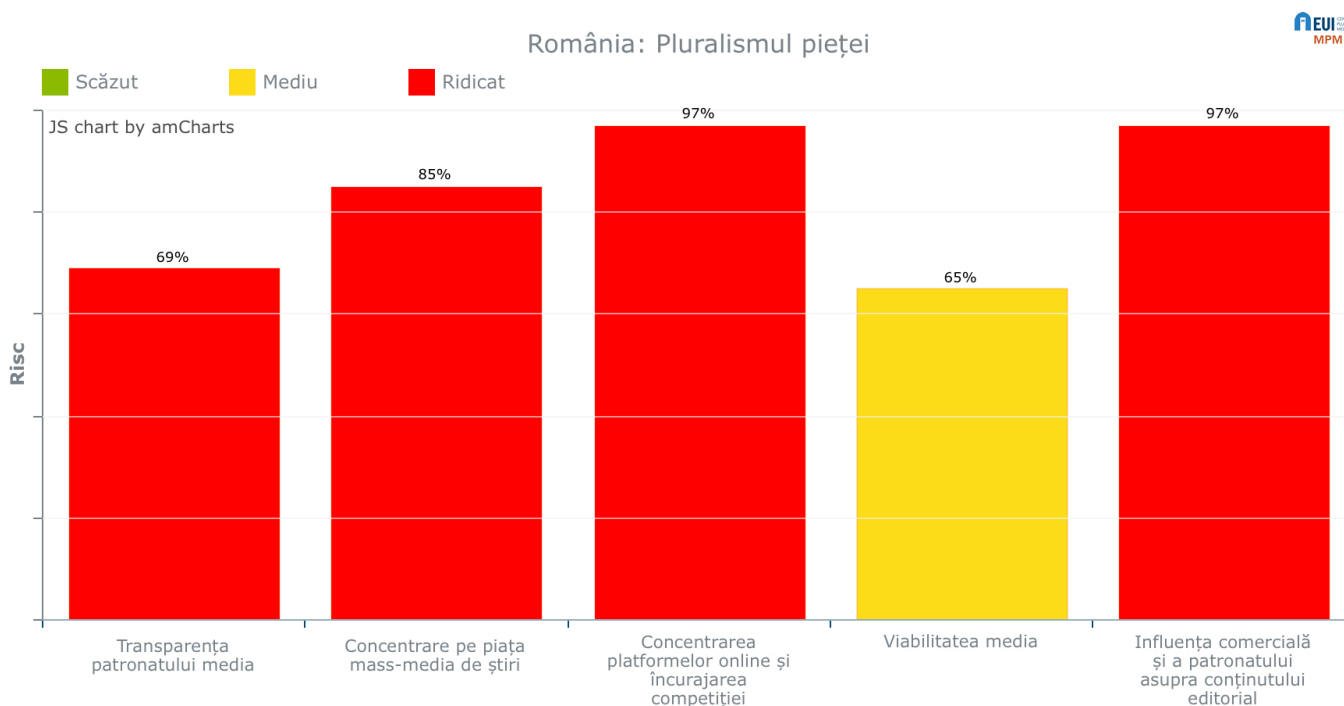
Independența și eficiența autorității media are același scor de risc ca anul trecut (32%). Activitatea autorității de reglementare în domeniul audiovizual, Consiliul Național al Audiovizualului (CNA), a fost întreruptă timp de trei luni, în perioada februarie-mai 2021, după ce într-un interval de câteva luni mandatul a patru membri a încetat fără ca înlocuitori să fie audiați și votați suficient de rapid. Ocuparea celor patru locuri a fost în final aprobată în Parlament la jumătatea lui mai 2021 (Obae, 2021; Samoilă, 2021)^[21]. În cadrul MPM, CNA are de obicei scoruri bune în ceea ce privește transparența, lipsa ingerințelor din partea guvernului și cadrul de reglementare. După cum am remarcat și în rapoartele anterioare, rolul preconizat pentru CNA în lege și în viziunea elitelor influente este destul de minimal, iar CNA are finanțare și acces la expertiză reduse. În rândul membrilor săi, consensul și consecvența în luarea deciziilor au fost adesea dificil de atins, uneori din cauza diferențelor de experiență și nivel de pregătire pentru acest job, dar și pentru că există un consens limitat privind normele în mass-media în România.

Indicatorul privind **Acoperirea universală a media tradițională și accesul la Internet** reprezintă o zonă cu risc mediu (42%), datorită unui nivel de acoperire a Internetului în bandă largă (broadband) care este considerat ca reprezentând risc mediu din cauza faptului că primii trei furnizori de servicii de Internet (ISP) acoperă aproape toată piața și din cauza imperfecțiunilor cadrului de reglementare care ar trebui să asigure neutralitatea deplină a Internetului.

3.2. Pluralismul pieței (83% - Risc ridicat)

Indicatorii de pluralism al pieței examinează existența și eficacitatea dispozițiilor privind transparența patronatului mass-media și existența și eficacitatea reglementării sau autoreglementării împotriva influenței comerciale și a patronatului asupra conținutului editorial. În plus, evaluează riscurile legate de concentrarea pieței în producția, precum și în distribuția de știri: în ceea ce privește producția, luând în considerare separat concentrarea orizontală în fiecare sector și concentrarea cross-media; în ceea ce privește distribuția, evaluarea rolului platformelor online ca poartă către știri, concentrarea pieței publicității online și rolul încurajării concurenței și a garanțiilor de reglementare în protejarea pluralismului informațional. Mai mult, acești indicatori caută să evalueze viabilitatea pieței mass-media de știri.

Pluralismul pieței are un scor de risc de 83%, care se încadrează în zona de risc ridicat.

Aceasta este zona cu cel mai mare nivel de risc, iar patru din cinci indicatori înregistrează un scor de risc ridicat. Sunt doi indicatori care ating niveluri de risc foarte ridicate (97%), așa cum au făcut-o în ultimii doi ani: **Concentrarea platformelor online și încurajarea concurenței și Influența comercială și a patronatului asupra conținutului.** Viabilitatea media are un scor de risc mai mic pentru 2021 decât pentru 2020, datorită unei creșteri aparente a veniturilor în acest an în mai multe domenii decât anul trecut; dar rămâne de văzut cât de semnificativă și de durabilă este creșterea, inclusiv pentru că datele pe care le avem sunt din previziunile de la jumătatea anului 2021 privind veniturile din publicitate pe întregul an (Initiative Media, 2021). Lipsa datelor privind anumiți indicatori este o provocare cronică pentru MPM și un factor de risc în sine.

Transparența patronatului media nu este deplină (scor de risc de 69%). De la începutul anului 2021, a dispărut una dintre lacunele din legislație, care permitea ascunderea proprietarilor unei companii: Legea 129/2019 a eliminat acțiunile la purtător, dar a permis o perioadă de grație, companiile având până la 21 ianuarie 2021 pentru a converti acțiunile la purtător în acțiuni nominale. Totuși, doar instituțiile mass-media audiovizuale sunt supuse unor reglementări adaptate la domeniul media cu privire la dezvăluirea structurilor

de proprietate, cum ar fi obligația de a raporta autorității competente (CNA) informații cu privire la proprietari și de a se asigura că publicul poate accesa cu ușurință informații precum numele oricăror acționari care dețin mai mult de 20% din acțiuni (Legea Audiovizualului 504/2002, art 48)^[23]. Companiile media care nu operează în domeniul audiovizual sunt supuse doar cerințelor (reduse) pe care trebuie să le respecte orice altă companie din România, prevăzute în Legea privind societățile comerciale 31/1990. De exemplu, acestea trebuie să comunice Oficiului Național al Registrului Comerțului (ONRC) informații despre structurile de proprietate, inclusiv acționarii, iar informațiile sunt publicate în Monitorul Oficial. Totuși, este încă posibil, de exemplu, ca o companie media să fie deținută de o altă companie, deținută la rândul său de o entitate înregistrată în altă țară, unde nu sunt obligații legate de transparență. Mai mult, publicul nu poate accesa multe informații despre structura de proprietate a unei astfel de companii fără a trece printr-un proces de înregistrare (la ONRC sau o companie privată) și a plăti o anumită sumă de bani.

Gradul de **Concentrare pe piața mass-media de știri** este ridicat (scor de risc de 85%, chiar mai mare decât anul trecut). Piața de știri tipărite este extrem de mică – atât ca cerere, cât și ca ofertă – ceea ce se reflectă în concentrarea de practic 100% a primelor patru titluri print. Dimensiunea audienței și numărul de copii vândute zilnic continuă să scadă pentru cotidienele care nu sunt tabloide. Libertatea a vândut în jur de 18.000 de exemplare, iar Adevărul în jur de 3.600 de exemplare pe zi în octombrie-decembrie 2021 (media zilnică, conform BRAT, Biroul Român de Audit Transmedia). Atât Libertatea, cât și Adevărul sunt printre primele 10 surse de știri online. Luând ca indicator utilizatorii unici (adică numărul de dispozitive unice care au fost numărate ca accesând un site), Libertatea a fost pe locul doi iar Adevărul pe locul patru în noiembrie 2021. Luând ca indicator numărul de vizite, Adevărul este pe locul trei iar Libertatea pe patru în aceeași lună (SATI, 2021). Piața de știri digitale este relativ fragmentată (concentrarea audienței de 45% - în funcție și de modul în care este măsurată)^[24]. În radio și televiziune, primii patru proprietari au captat atenția a 61%, respectiv 55% din audiență. Reglementările privind concentrarea nu sunt adaptate sectorului media. După cum am scris și anul trecut, acest cadru de reglementare este deficitar în ceea ce privește oferirea oricăror stimulente specifice pieței media care ar putea facilita producerea de informații de interes public (Popescu, Bodea și Toma, 2021, p. 14).

Concentrarea platformelor online și încurajarea competiției reprezintă o zonă cu grad de risc extrem de ridicat (97%). O parte a problemei este că ne lipsesc informații complete, exacte și actualizate cu privire la mai multe variabile. De exemplu, nu avem date pentru a evalua concentrarea audienței a primilor patru jucători pe piața online, dacă în acest caz ar trebui incluse și platformele. De asemenea, nu știm cât de semnificativă este dominația platformelor pe piața românească de publicitate online sau cât de fragmentată este această piață. În plus, ne-ar fi utile date mai bune despre ce proporție dintre persoanele care consumă știri online o fac folosind „intermediari” (*back doors*), deși datele disponibile sugerează că este vorba o pondere mare^[25]. Alți factori care contribuie la acest scor includ faptul că România nu a respectat termenul limită pentru a transpune Directiva 2019/790 în legislația națională (iunie 2021)^[26] și că nu există nicio măsură în vigoare pentru a promova remunerarea publisherilor de către platformele digitale. S-au făcut câțiva pași în direcția taxării serviciilor de streaming: o propunere legislativă care vizează transpunerea Directivei 2018/1808 privind serviciile media audiovizuale conține prevederi în acest sens. În prezent se află la Senat, fiind deja votată de Camera Deputaților (PI-x nr. 430/2021).

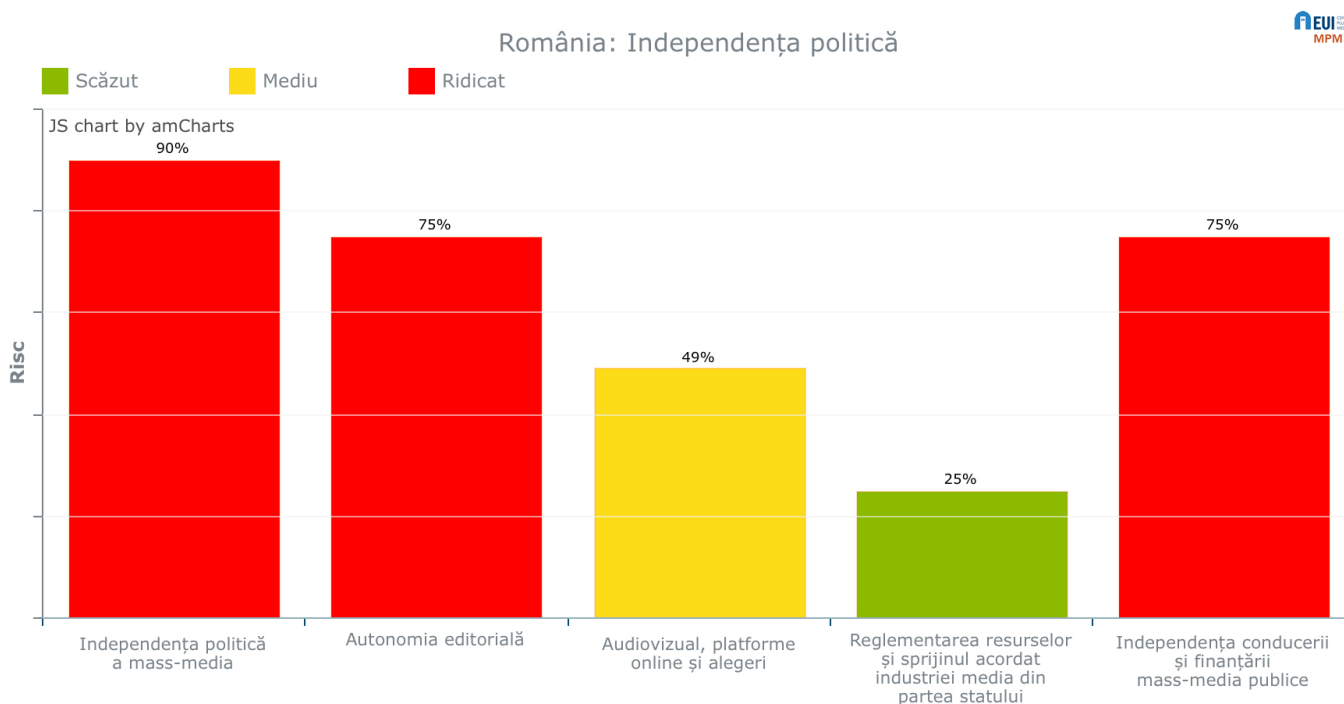
Lipsa datelor rămâne o problemă pentru evaluarea **Viabilității media** (scor de risc de 65%). Nu avem date despre veniturile surselor media locale, iar pentru a aproxima veniturile mass-media de la nivel național trebuie să ne bazăm pe veniturile din publicitate și să folosim estimări emise de obicei la jumătatea anului (Initiative Media, 2021). Lipsa datelor este o problemă în sine, deoarece elaborarea politicilor bune se bazează pe dovezi. Conform celor mai recente date, veniturile din publicitate pentru print, radio online și

televiziune la un loc urmau să crească cu aproximativ 11% (la aproximativ 487 milioane EUR), cea mai mare parte a veniturilor (încă) mergând către televiziune (69%), urmată de mass-media online (26%).

Influența comercială și a patronatului asupra conținutului editorial este încă o zonă cu risc extrem de ridicat (97%). Dacă se schimbă proprietarul ori dacă acesta dorește să schimbe politica editorială, nu există mecanisme legale sau de autoreglementare care să protejeze redactorii-șefi și redacțiile de numiri arbitrare, demiteri sau exercitarea unor presiuni nejustificate comerciale sau din partea proprietarului. Nu există nici coduri de conduită și instrumente legale sau la nivel de industrie care să stabilească și să aplice norme și standarde jurnalistice de bază. Câțiva redactorii-șefi și unele instituții de presă pun anumite reguli în contractele lor de muncă sau codurile etice, dar acestea sunt excepții. Mai mult decât atât, sunt cazuri când practicile reale și materialele produse au puțină legătură cu ceea ce apare în codul scris.

3.3. Independența politică (63% - Risc mediu)

Indicatorii Independenței politice evaluează existența și eficacitatea garanțiilor de reglementare și autoreglementare împotriva partizanatului politic și a influențelor politice asupra producției, distribuției și accesului la știri. Mai precis, acest domeniu caută să evalueze influența Statului și, într-un sens mai larg, a puterii politice asupra funcționării pieței de media și independenței instituțiilor mass-media publice. Mai mult, domeniul analizează și existența și eficiența (auto)reglementării în a asigura independența editorială și accesul la mai multe puncte de vedere politice și informații legate de politică, mai ales în perioade electorale.

Independența politică are un scor de risc mediu anul acesta (63%).

Scorul de risc pentru 2021 este cu doar 4 puncte sub pragul pentru nivelul de „risc ridicat” (67%). La fel ca anul trecut, trei din cinci indicatori din acest domeniu au un scor de risc ridicat. Ratingul de risc pentru unii subindicatori legați de instituțiile media publice (public service media – PSM) a fost modificat anul acesta, pentru a reflecta mai corect nuanțele status quo-ului, ceea ce a dus la o reducere a scorului de risc total. Totuși, în esență, problemele legate de guvernanta instituțiilor PSM pe care le-am discutat în rapoartele anterioare și în alte publicații rămân aceleași (Popescu, Bodea și Toma, 2021; Popescu, Bodea și Toma,

2020; Median Research Centre, 2017b).

Factorii de risc care subminează **Independența politică a mass-mediei (90%)** și **Autonomia editorială (75%)** sunt aceiași despre care am scris în trecut (Popescu, Bodea și Toma, 2021, p. 16). Susținem în continuare că lipsa reglementării și instituționalizarea scăzută sunt cauze fundamentale ale problemelor din acest domeniu, precum și ale unor aspecte discutate în secțiunile legate de Protecția drepturilor fundamentale și Pluralismul pieței. Lipsa mecanismelor de autoreglementare sau a legislației care să protejeze redactorii-șefi și redacțiile de presiuni, să prevină demiteri sau numiri arbitrare și să combată probleme precum conflictele de interese subminează independența, profesionalismul și orientarea către interesul public cu care jurnaliștii ar trebui să-și îndeplinească misiunea. Există puține norme și standarde agreate la nivel de publisher sau de editori și cu atât mai puțin la nivelul întregii industrii media din România. Unele dintre instituțiile de top din fiecare sector media au o formă de cod de conduită sau cod etic, dar majoritatea nu au. Chiar și acolo unde există, apar totuși probleme cu aplicarea lor.

Cu privire la **audiovizual, platforme online și alegeri (49%)**, situația nu s-a schimbat față de anul trecut, iar în raportul anterior am discutat pe larg câteva dintre aspectele pozitive și negative ale cadrului existent (Popescu, Bodea și Toma, 2021, p. 16). La categoria aspecte pozitive intră accesul garantat și echitabil al competitorilor politici la timpul de emisie în cadrul mass-media audiovizuale în timpul campaniilor electorale. Un aspect negativ este faptul că legea nu face suficient pentru a obliga canalele de televiziune să explice foarte clar distincția dintre diferitele tipuri de conținut produse în timpul campaniilor - în special între propriul conținut editorial și timpul de emisie cumpărat de partide - și să semnaleze cine plătește conținutul. Mai mult, pentru că legea nu o cere, la finalul campaniei, nu există suficientă transparență cu privire la cât au plătit diverse partide, căror canale și pentru ce conținut.

În ceea ce privește **Reglementarea resurselor și sprijinul acordat industriei media din partea statului (25%)**, status quo-ul este din nou neschimbat față de anii precedenți. Nu există subvenții sau sprijin pentru mass-media. Singura măsură care poate fi calificată drept subvenție are, în cel mai bun caz, un impact marginal asupra pieței; este vorba despre o rată redusă a taxei pe valoarea adăugată (TVA) pentru print. Regulile sunt corecte și transparente, dar au un impact redus din cauza tirajelor reduse^[28]. Unii observatori și comentatori ai industriei media au caracterizat demersurile statului de a cumpăra publicitate - de exemplu în cursul anului 2020, pentru mesaje speciale de sănătate publică - ca fiind o formă de asistență pentru presă. Noi subliniem că trebuie recunoscută distincția între subvențiile de stat sau ajutorul de urgență pentru mass-media și publicitatea de stat. Atunci când statul cumpără spațiu publicitar pentru un mesaj public, acest lucru se face – așa cum e normal – pe baza unor criterii care urmăresc scopul său numărul unu: maximizarea numărului de oameni din publicul țintă atinși de mesaj, în schimbul banilor disponibili pentru campanie. Prin urmare, popularitatea poate și trebuie să fie un criteriu important. În schimb, atunci când statul oferă o subvenție, scopul este de a sprijini crearea unui anumit tip de conținut media; ca atare, criteriile de alocare pot și trebuie să fie diferite.

În ceea ce privește **Independența conducerii și finanțării mass-media publice (75%)**, am ajustat ratingul pentru unele dintre elementele care compun acest indicator, pentru a reflecta cu acuratețe anumite aspecte, cum ar fi faptul că procedurile de demitere sunt mai problematice decât procedurile de numire. Cu toate acestea, în ciuda a ceea ce ar putea sugera scorul de risc scăzut pentru acest indicator, evoluțiile din 2021 nu au mers în direcția soluționării problemelor mass-media publice.

Schimbările legilor sau structurii **instituțiilor mass-media publice din România** sunt adesea efectuate după niște analize și deliberări grăbite și superficiale, iar perioada premergătoare modificărilor propuse în

2021 a urmat același tipar. După ce au anunțat intenția de a reforma televiziunea și radioul publice, în primăvara anului 2021, reprezentanții coaliției care era atunci la guvernare au spus că, mai întâi, vor destitui conducerea existentă a televiziunii publice (TVR) și a radioului public (SRR), apoi vor face unele modificări rapide ale structurii instituționale, urmând ca alte reforme să se întâmple mai târziu (Andrei, 2021a; Andrei, 2021b). După demiterea consiliului de administrație și a directorilor existenți, parlamentari din cadrul partidelor din coaliție au depus un proiect de lege al cărui element principal de noutate ar fi împărțirea în două funcții a postului unic actual de „președinte-director general”, care se află la cârma televiziunii publice, respectiv al radioului public (PI-x. nr. 262/2021). Această modificare nu vizează de fapt caracteristicile și aspectele de design instituțional care subminează performanța și independența mass-media publice – pe care le discutăm, în limitele spațiului disponibil, în acest raport și în rapoartele MPM anterioare ^[29].

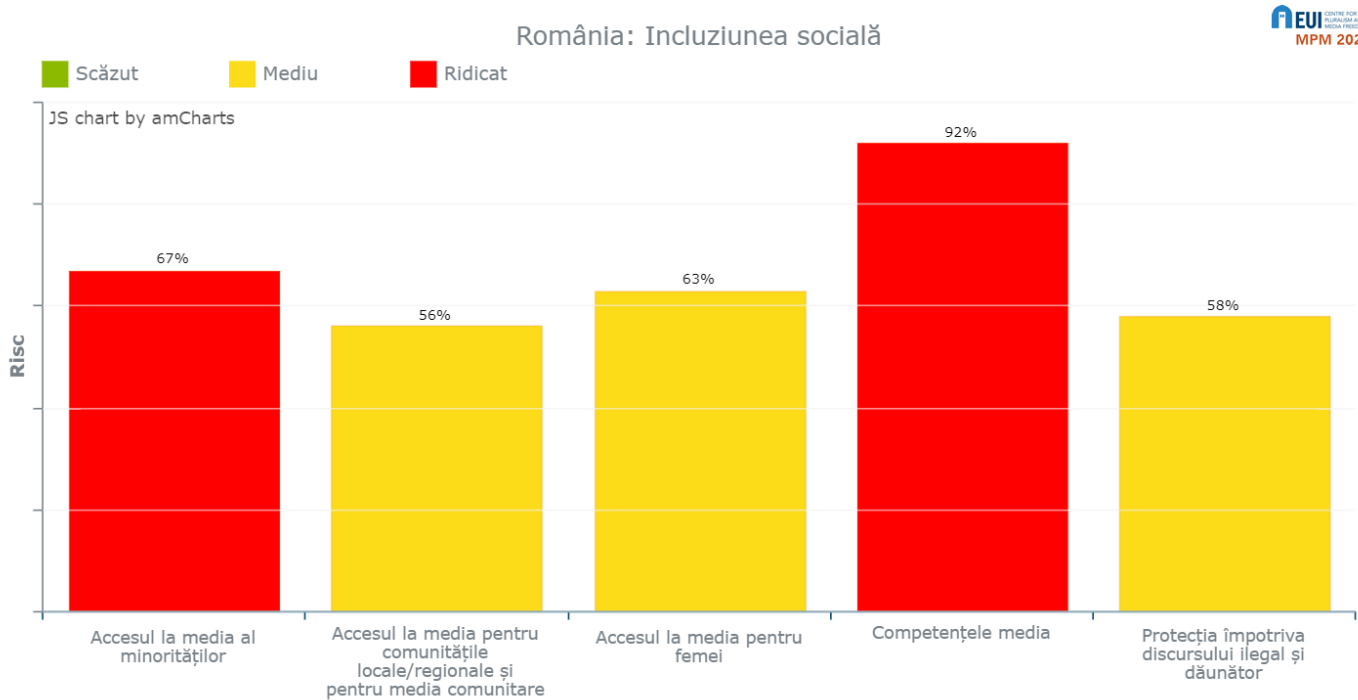
După cum am mai scris în trecut, o parte a problemei cu PSM este că membrii consiliului de administrație și președintele-director pot fi demisi foarte ușor, după discuții pur formale și superficiale. Exact acest scenariu s-a derulat și în 2021. Pentru a demite consiliul și președintele-director, Parlamentul trebuie doar să respingă raportul de activitate al TVR sau SRR pentru anul precedent. Nu există ținte de performanță și nicio discuție a acestora în procesul (rapid) de analiză a activității anterioare și de luare a deciziilor cu privire la aprobarea sau respingerea unui raport, evaluarea a activității instituțiilor media publice sau deciderea sumelor alocate de la buget. Mai mult decât atât, de câțiva ani la rând, raportul de activitate al TVR și SRR nu a fost deloc analizat și discutat în Parlament. Parțial din cauza designului instituțional imperfect, șefii televiziunii publice și ai radioului public rareori au servit un mandat complet (Median Research Centre, 2017b).

Rapoartele anuale pentru anii 2017-2019 au fost respinse în mai 2021, declanșând demiterea consiliilor de administrație ale TVR și SRR. Doi directori interimari au fost numiți și au rămas în funcție până în noiembrie – o perioadă interimară prelungită, controversată din punct de vedere politic și discutabilă din punct de vedere juridic ^[30].

Numirile și demiterile la TVR și SRR sunt adesea discutate într-o manieră cinică în spațiul public, tratate ca fiind în mod natural ceva ce ține exclusiv de negocieri politice, iar asta s-a întâmplat și pe parcursul anului 2021 (Stanescu, 2021; Andrei, 2021c; Eremia 2021). Când au fost făcute publice numele nominalizaților, viitorul șef al TVR a fost prezentat drept alegerea PNL, iar candidatul pentru SRR a fost prezentat drept alegerea PSD. Faptul că au trecut doar trei zile între anunțarea numelor nominalizaților (12 noiembrie) și aprobarea acestora de către Parlament (pe 15 noiembrie) e emblematic pentru lipsa de transparență și responsabilitate care caracterizează acest proces (Mihăescu, 2021; Bambu, 2021b). Audierile parlamentare ale persoanelor nominalizate pentru consiliile de administrație au început pe 15 noiembrie la ora 12, iar votul în plen pentru aprobarea acestora a avut loc doar câteva ore mai târziu, în aceeași zi (Neacșu și Otopeanu, 2021).

3.4. Incluziunea socială (67% - Risc ridicat)

Domeniul incluziunii sociale se concentrează pe accesul la mass-media al anumitor grupuri din societate: minorităţi, comunităţi locale şi regionale, femei şi persoane cu dizabilităţi. Este analizat de asemenea contextul din fiecare ţară în ceea ce priveşte competenţele media, inclusiv competenţele digitale ale populaţiei în general. În plus, pentru ediţia din 2021 a MPM, a fost adăugat un nou indicator la domeniul incluziunii sociale pentru a evalua noile provocări generate de utilizarea tehnologiilor digitale: protecţia împotriva discursului ilegal şi dăunător. Datorită acestei modificări a indicatorilor, comparaţia cu ediţiile anterioare ale MPM ar trebui gestionată cu deosebită atenţie.

Incluziunea socială este o zonă cu risc ridicat (67%). Indicatorii cu cel mai mare scor de risc sunt **Accesul la media al minorităţilor** şi **Competenţele media**.

Accesul la media al minorităţilor este limitat (67% anul acesta, 63% anul trecut). Există foarte puţine programe la televizor şi la radio în limbile minorităţilor. În ceea ce priveşte ştirile, de exemplu, televiziunea publică are doar o emisiune de ştiri (scurtată) în limba maghiară la una dintre filialele sale regionale. Postul naţional de radio public axat pe ştiri (Radio România Actualităţi) difuzează ştirile doar în limba română, iar conform cercetării noastre unul dintre posturile regionale oferă conţinut limitat de ştiri în sloturi dedicate limbilor minoritare. Există emisiuni educaţionale sau de divertisment în unele limbi minoritare, în special la posturi publice regionale, dar acest conţinut e limitat şi nu tocmai proporţional comparat cu ponderea grupurilor minoritare în populaţia din România. Posturile de televiziune au obligaţii extrem de limitate legate de furnizarea de ştiri şi analize cu interpretare în limbajul semnelor, iar cercetările noastre indică faptul că acestea respectă legislaţia. Nu există obligaţii legale ca televiziunile să furnizeze descriere audio ^[31].

Accesul la media pentru comunităţile locale/regionale şi pentru media comunitare are un scor mediu de risc (56%). Scorul de risc a scăzut faţă de anul trecut - când era de 69% - din cauza adăugării unei noi variabile (numărul de filiale locale şi regionale ale mass-media publice). În prezent, există doar două

instituții media comunitare, două posturi de radio înființate printr-un proiect al organizației neguvernamentale ActiveWatch și conduse de membrii comunității în acest moment. În plus, nu există un cadru legal specific sau asistență de stat pentru mass-media comunitară. Statul nu garantează licențe sau frecvențe pentru sursele media locale/regionale și nu acordă niciun fel de asistență. Cu toate acestea, impune furnizorilor de cablu să transmită unele media locale/regionale. TVR are cinci posturi regionale, iar radioul public are nouă filiale regionale.

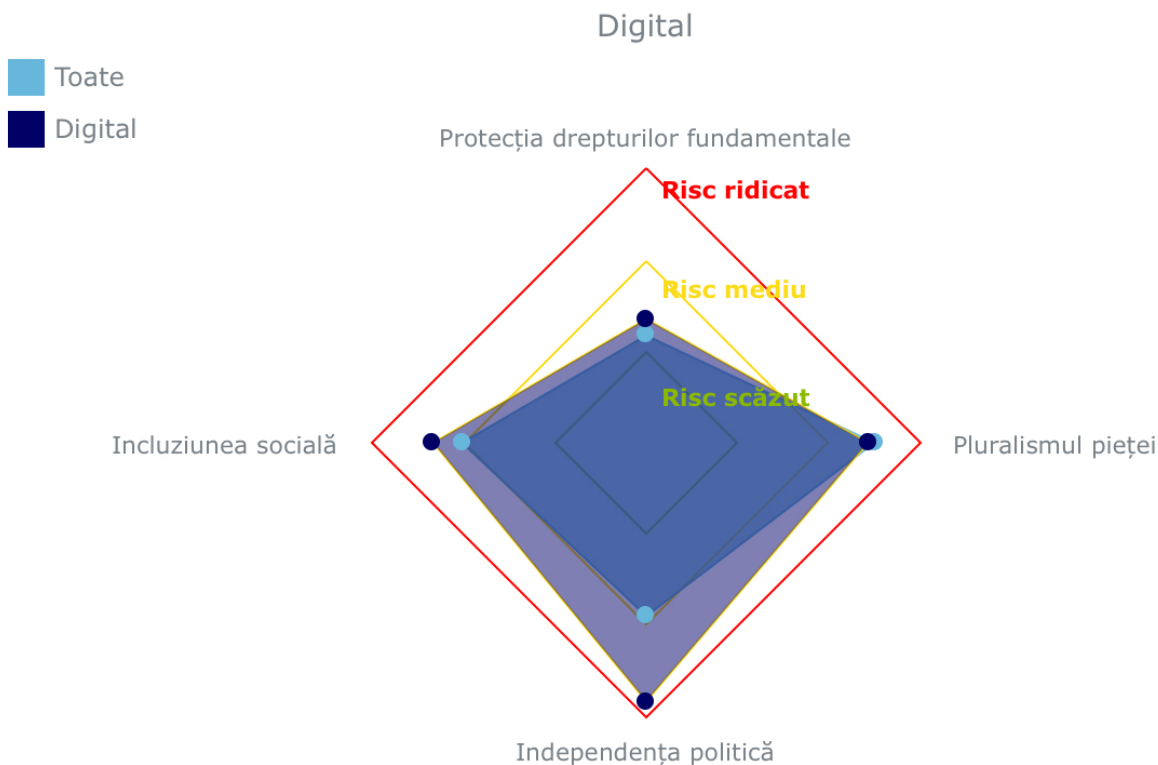
Accesul la media pentru femei are un scor de risc de 63% (60% anul trecut). În 2021, 46% dintre membrii consiliilor de conducere ale instituțiilor mass-media publice din România erau femei, iar unul din trei dintre șefii consiliilor executive erau femei. În rândul celor mai populare două surse de știri din televiziune, radio, presa scrisă și digitală, 50% dintre redactorii șefi în 2021 erau femei, potrivit cercetărilor noastre. Vrem totuși să subliniem, ca și anul trecut, că paritatea de gen la cel mai înalt nivel nu înseamnă că femeile și bărbații sunt tratați în mod egal în redacție, iar aceasta nu este o problemă care primește prea multă atenție (de exemplu, instituțiile media publice nu au o politică privind egalitatea de gen). Puținele analize disponibile sugerează că femeile apar considerabil mai rar decât bărbații ca invitați sau experți în mass media din România (Macharia, 2021, p. 94; Leșcu și Chiorpec, 2013).

Competențele media reprezintă o zonă cu grad de risc foarte ridicat (92%, același scor ca anul trecut). Unele dintre elementele care alcătuiesc educația media pot fi găsite împrăștiate în diferite materii care fac parte din programa școlară de bază, dar dorim să subliniem că „educația media” nu există ca materie distinctă în programa de bază. Mulți experți spun că predarea gândirii critice – acolo unde există – este prost concepută și efectuată, iar elementele de educație media nu sunt nici suficient de dezvoltate, nici abordate la fel de diferite școli (Ion, 2021; Peticilă, 2019; Peticilă, 2018). În educația non-formală organizată de ONG-uri, există o gamă largă de conținut de educație media, dar nu există coordonare și coerență, deci anumite aspecte lipsesc și unele sunt supraaccentuate. În plus, nu există o discuție privind competențele media în rândul adulților, cu toate că există nevoi binecunoscute și documentate în această zonă, chiar și în democrații consolidate, nevoi datorate mediului informațional digital care evoluează rapid. .

Indicatorul privind **Protecția împotriva discursului ilegal și dăunător** include întrebări care au legătură cu discursul instigator la ură și propagarea informațiilor eronate sau a dezinformării (scor 58% anul acesta, 63% anul trecut). România are mai multe elemente de legislație care acoperă incitarea la ură sau discriminare. Legislația nu face referire în mod specific la discursul instigator la ură online^[32]. Este dificil de evaluat cât de răspândit este discursul instigator la ură și cât de eficientă este aplicarea reglementărilor existente în ceea ce privește discursul instigator la ură sau discriminatoriu online, emis de cetățenii obișnuiți (nu de persoane cunoscute) pentru că nu sunt suficiente studii bune și monitorizări sistematice pe această problemă. În ceea ce privește dezinformarea, dorim să subliniem două lucruri: 1) lipsa unor date bune privind răspândirea și impactul „dezinformării”; și 2) faptul că în afară de dezinformare, în România ne confruntăm cu problema informațiilor de calitate excesiv de slabă și de comentarii/opinii care induc în eroare (Popescu, Bodea și Toma, 2021, pp. 11, 23). Mai multe despre discursul instigator la ură și dezinformarea online în secțiunea următoare, despre pluralismul media online.

4. Pluralismul în mediul online: evaluarea riscurilor

Romania: Domenii de risc la adresa pluralismului media

JS chart by amCharts

CEMI
CENTRE FOR MEDIA
PLURALISM AND
MEDIA FREEDOM
MPM 2022

Unele dintre riscurile surprinse de elementele MPM legate de pluralismul media online au de-a face cu provocări și particularități specifice mediului online - cum ar fi cele generate de impactul enorm și de transparența sau responsabilitatea limitată a unor jucători majori precum Facebook și Google. Dar multe din problemele din mediul digital sunt aceleași pe care le vedem și offline – doar că uneori sunt amplificate online.

Dintre elementele MPM axate pe mediul digital, cele care se încadrează în zona de Protecție a drepturilor fundamentale înregistrează cel mai mic scor de risc (45%).

Scriind despre ceea ce s-a întâmplat în 2020 în raportul MPM anterior, am menționat un mecanism ad-hoc, netransparent și discutabil din punct de vedere juridic, creat în timpul stării de urgență pentru a elimina sau filtra conținutul considerat de un grup de oficiali guvernamentali (anonimi) o amenințare la adresa sănătății publice, deoarece era „fals” sau prezenta riscul de a induce panică (Popescu, Bodea și Toma, 2021, p. 20). Aceste măsuri nu au fost reluate în 2021. Cu toate acestea, reprezentanți ai unor instituții ale statului au comunicat că s-ar dori anumite măsuri de facilitare a eliminării conținutului online și consolidarea unor părți din Codul Penal pentru a ușura penalizarea anumitor acte discursive online (mai multe despre aceasta când ajungem la discuția despre variabilele legate de incluziune socială în domeniul digital).

În acest raport, dorim să atragem atenție asupra transparenței limitate cu privire la cât de mult conținut este eliminat sau filtrat în România - fie din propria voință a unei platforme, fie la cererea unei instituții de stat - și asupra căilor puține și limitate în timp de a contesta anumite tipuri de decizii.

De exemplu, conform informațiilor noastre, nu există o listă centralizată a tuturor site-urilor blocate ca urmare a unor hotărâri judecătorești sau ordine ale diferitelor instituții cărora legea le permite să emită ordine de eliminare, deși hotărârile judecătorești individuale pot fi căutate și accesate online. Același lucru este valabil și pentru deciziile de blocare a anumitor lucruri publicate online (de exemplu, o decizie judecătorească de a elimina un articol media)^[33]. Meta, compania-mamă a Facebook și Instagram, publică rezumate separate pentru fiecare țară cu privire la măsurile de filtrare a conținutului care au urmat aplicării legislației locale. Se pot accesa informații despre numărul de măsuri de filtrare, codate în funcție de tipul de conținut, de tipul de lege sau de reglementare care o solicită și de platforma pe care a apărut. Meta nu publică rezumate la nivel de țară privind filtrarea conținutului pe baza standardelor sale comunitare. Atunci când anumite cazuri specifice, care ar putea constitui blocări sau interdicții arbitrare, atrag atenția publicului, se întâmplă de obicei datorită faptului că implică organizații sau persoane foarte cunoscute.

Unele căi de apel ar putea fi considerate insuficiente. De exemplu, furnizorii de servicii de internet au obligația de a elimina/bloca conținutul din România dacă autoritățile competente solicită acest lucru, iar ținta ordinului are la dispoziție doar 15 zile pentru a contesta ordinul prin apelul la instanță^[34]. Ne lipsesc studiile care să ne spună, în primul rând, cât de des se întâmplă acest lucru și, în al doilea rând, cât de eficiente sunt căile de apel. Știm anecdotic că procesele pot dura foarte mult timp (unele cazuri legate de blocarea site-urilor de jocuri de noroc din România au loc de ani de zile) și pot fi și costisitoare. Înțelegerea eficacității mecanismelor de apel împotriva măsurilor de eliminare a conținutului de pe platforme este, de asemenea, aproape imposibilă din cauza lipsei de date de la platforme cu privire la această problemă.

În zona Pluralismului pieței, există riscuri mari la adresa pluralismului media online (81%).

Cerințele privind transparența patronatului pentru media online sunt aceleași ca pentru orice altă companie din România; doar companiile din domeniul audiovizualului sunt supuse unor reglementări mai targetate și mai stricte. O lacună legislativă care permitea ca unii acționari să fie ascunși a fost acum eliminată, dar există încă probleme. De exemplu, o companie media online poate fi în continuare deținută de o persoană juridică înregistrată în străinătate despre care se cunosc puține informații.

În timp ce în cazul fuziunilor și achizițiilor recente cu o componentă digitală, autoritatea care veghează mediul concurențial (Consiliul Concurenței) a adoptat o perspectivă cross-media, acest lucru nu era de fapt impus de lege, ceea ce înseamnă că nu este clar dacă se va întâmpla la fel și pe viitor.

Încă ne confruntăm cu o insuficiență a datelor privind cotele de piață, dar în ceea ce privește concentrarea, se pare că există mai puțină concentrare în rândul instituțiilor media digitale decât în piața TV, radio sau tipărită, deși depinde și de modul în care este măsurată. Concentrarea audienței este de 45% între primele patru site-uri în noiembrie 2021 - Digi 24, Playtech, Adevărul și Libertatea - dacă luăm ca indicator numărul de vizite înregistrate și ne uităm la site-urile înregistrate la capitolul „știri” și „știri și analize” în SATI (Studiul de Audiență și Trafic pe Internet, realizat de Biroul Român pentru Audit Transmedia, BRAT)^[35]. Trebuie însă menționat că majoritatea românilor încă apelează în primul rând la televiziune pentru a urmări actualitățile^[36].

Piața de publicitate digitală din România este dominată de Google și Facebook. Conform celor mai recente date pe care le avem, estimăm că Facebook și Google ocupă încă aproximativ 75% din piața de publicitate digitală (Initiative Media, 2021, 2020).

Scorul de risc pentru variabilele axate pe mediul digital din domeniul Independenței politice este foarte mare (94%).

Aici, cauzele fundamentale sunt aproape identice cu cele pe care le-am evidențiat în secțiunea legată de Independență politică și în rapoartele anterioare. Lipsa autoreglementării se aplică și în mediul online. Deși uneori sunt prezentate ca reprezentând marea speranță a jurnalismului românesc, nu toate publicațiile *digital native* (adică cele care au început ca publicații online) sunt libere de influențe nejustificate (politice sau comerciale) și nu toate demonstrează devotament față de interesul public și standarde jurnalistice înalte și foarte puține ajung la un public larg (Bodea și Popescu, 2019; raportul digital MPM 2019). Unele din cele mai citite publicații de acest tip nu respectă standarde jurnalistice de bază - standarde care nu există formal în România - și dau dovadă de foarte puțină transparență și responsabilitate, referitor nu doar la cine sunt proprietarii ci la cine sunt producătorii materialelor publicate.

Variabilele concentrate pe mediul online din rândul celor care se încadrează în Incluziunea socială au un scor de risc ridicat (77,5%).

Printre factorii care contribuie la această situație se numără nivelul relativ scăzut de competențe digitale din rândul populației. Potrivit Eurostat, în 2019, 31% dintre români aveau competențe digitale de bază sau peste nivelul de bază (Eurostat, 2022d).

Este dificil de apreciat cât de extins e fenomenul discursului online care încalcă legislația împotriva discursului instigator la ură sau împotriva discriminării, deoarece ne lipsesc studii cuprinzătoare și de înaltă calitate în acest sens. După cum am scris în raportul anterior (Popescu, Bodea și Toma, 2021, p. 23), România avea deja legislație în acest domeniu, iar în 2020 a fost adăugată la aceasta și o lege privind „antițigănistul”. Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD) analizează cazurile asupra cărora oamenii depun plângeri - sau în care CNCD se autosesizează - dar nu are nici misiunea și nici resursele necesare pentru a aborda discursul instigator la ură sau discriminatoriu la scară largă ^[37].

Ca în cazul discursului instigator la ură, și în cazul propagării informațiilor eronate și/sau a dezinformării, este dificil să înțelegem pe deplin dimensiunea problemei și particularitățile locale ale acesteia, deoarece nu avem suficiente date și analize. Cu toate acestea, având în vedere îngrijorarea sporită în rândul autorităților, mass-media și ONG-urilor cu privire la propagarea informațiilor eronate și a dezinformării, există riscul adoptării pripite a unor noi legi sau politici publice, doar pentru a face ceva (mai mult). De exemplu, la sfârșitul anului 2021, procurorul general al României a declarat că autoritățile percep presiuni din partea mass-media să facă mai mult legat de acest fenomen. Procurorul general a mai spus că instituția sa ia în considerare propuneri de modificare a Codului Penal pentru a facilita urmărirea penală a persoanelor care zădărnicesc eforturile de combatere a pandemiei prin afirmațiile lor (Olaru, 2021). O asemenea măsură ar reprezenta o modificare destul de radicală a părții din Codul Penal care se concentrează pe infracțiunile împotriva sănătății publice ^[38].

Cert este că legea e o unealtă imprecisă și dură pentru abordarea unui fenomen complex și alunecos, precum răspândirea afirmațiilor înșelătoare sau false în toiul unei pandemii. În momentul de față, răspândirea de informații false este o infracțiune dacă este făcută cu bună știință și dacă acest lucru pune în pericol securitatea națională. De la începutul pandemiei, au existat câteva încercări de urmărirea penală a unor persoane pentru discurs online folosind această secțiune a Codului Penal, dar niciuna dintre ele nu a avut succes ^[39].

În plus, discursul care încalcă legea nu e neapărat cea mai mare problemă cu care se confruntă publicul român în accesarea informațiilor de care are nevoie pentru a lua decizii. Cercetările noastre sugerează că media din România a alimentat „infodemia”, de exemplu, publicând cantități mari de conținut despre pandemie, dar cu puțină contextualizare și sintetizare a informațiilor și, adesea, puține demersuri de asigurare a acurateții sau relevanței informațiilor. Mai mult, câteva analize publicate în mass-media în 2021 au indicat că unii dintre promotorii scepticismului față de vaccinuri și măsurile de sănătate publică care au reușit să ajungă la un public digital foarte numeros și-au făcut un renume prin intermediul posturilor de televiziune (Marincea, 2021; Pagina de Media, 2020-). 2021). Aceasta este o problemă pe care am semnalat-o și în raportul de țară pe 2020: unele din persoanele care fac afirmații care nu încalcă neapărat legea dar care totuși pot deruta sau induce în eroare publicul au beneficiat de pe urma platformei oferită de mass-media tradițională (Popescu, Bodea și Toma 2021, p. 23).

5. Concluzii

Raportul nostru evidențiază mai multe riscuri care subminează pluralismul media și accesul cetățenilor la informații de interes public. În cele ce urmează prezentăm un rezumat al principalelor probleme și câteva recomandări pentru a le rezolva.

- Progrese minime – și interes extrem de scăzut – în demersurile de stabilire a unor măsuri și mecanisme de protecție a jurnaliștilor, a profesiei de jurnalist și a normelor jurnalistice împotriva ingerințelor politice și comerciale, precum și a hărțuirii. Lipsesc instituțiile de autoreglementare, iar organizațiile profesionale și de reprezentare a angajaților din domeniu au o prezență slabă, toate într-un context în care sunt riscuri mari de presiuni politice și comerciale nejustificate.
- Perspective financiare slabe ale majorității organizațiilor media producătoare de știri și puține eforturi de găsire a unor modele de finanțare care să fie sustenabile pentru mass-media care produc știri și informații despre afacerile publice și se adresează unui public larg.
- Design instituțional deficient, care lasă loc jocurilor partizane și practicilor inadecvate în gestionarea instituțiilor mass-media publice.

Lipsesc dezbaterile informate și politicile publice bazate pe dovezi legate de toate fațetele mediului informațional – inclusiv mass-media audiovizuale, online, platformele online și „fake news” – dar și legate de oportunitățile de autoreglementare. Aceste tipare sunt interconectate, dar ele nu pot fi explicate în totalitate de neîncrederea tuturor actorilor relevanți într-un potențial impact pozitiv al reglementării și intervenției statului.

Protecția drepturilor fundamentale

Lipsa reglementării și autoreglementării îi face mai vulnerabili atât pe jurnaliștii de la firul ierbii, cât și pe liderii lor din redacție, în moduri diferite. Faptul că normele și standardele jurnalistice de bază nu se bucură de consens larg și nu sunt protejate subminează și profesia de jurnalist.

- Deși este puțin probabil să se întâmple, ar putea fi benefic dacă jurnaliștii s-ar organiza în sindicate sau organizații profesionale și ar milita pentru contracte și condiții de muncă mai bune pentru angajații redacției și mai multă protecție împotriva presiunilor și concedierilor arbitrare pentru jurnaliști și liderii redacțiilor.
- Ar fi benefic pentru profesia de jurnalist și pentru public dacă organizații reprezentând publisherii și/sau organizații profesionale din toată industria mass-media producătoare de știri ar putea agreea un set de norme și standarde jurnalistice de bază și ar crea modalități de a veghea la aplicarea acestor reguli autoimpuse.

Protecția dreptului la informație este încă inadecvată, două aspecte cheie fiind reacțiile inconsecvente și adesea insuficiente ale autorităților la solicitările de informații de interes public și protecția insuficientă a avertizorilor.

- Legea privind accesul la informații de interes public (Legea 544/2001) ar trebui modificată conform recomandărilor experților în domeniu, pentru a descuraja autoritățile de la tergiversarea sau refuzul răspunsurilor sub pretexte false sau slabe;
- De asemenea, este necesară finalizarea procesului de transpunere a Directivei UE 2019/1937, care prevede extinderea obligațiilor la care sunt supuse companiile private și instituțiile statului pentru a asigura protecția avertizorilor.

Pluralismul pieței

În zona Pluralismului pieței, cele mai mari riscuri provin din concentrarea ridicată și influența comercială asupra conținutului editorial. După cum am subliniat și în rapoartele anterioare, aceste riscuri trebuie abordate prin inițiative legislative de actualizare a cadrului de reglementare.

Întrucât o condiție necesară pentru o piață media sănătoasă este sustenabilitatea economică a mass-media, viabilitatea financiară discutabilă a multor instituții media reprezintă un risc major pentru pluralismul media pe termen mediu și lung. Veniturile (foarte mici) din publicitate care au revenit presei scrise par să fi stagnat în 2021, după o scădere abruptă în 2020. În timp ce veniturile media online au crescut, acestea nu sunt prea mari și perspectivele nu sunt cu mult mai bune; televiziunea încă ia aproape 70% din banii din publicitate.

- În afară de inițiativele câtorva publicații de nișă, au existat puține experimente cu noi modele de finanțare, care să se bazeze mai puțin pe veniturile din publicitate. Mai multe eforturi în această direcție – bazate pe modele testate și lecții învățate în alte state – ar putea contribui la asigurarea unui viitor mai promițător pentru instituțiile media din România.

Independența politică

Într-o piață media unde televiziunea este încă locul la care mulți oameni apelează pentru știri și nu doar pentru divertisment, lipsa reglementărilor care să asigure independența jurnalistică și calitatea conținutului rămâne o problemă. Influența partizană (și, după cum am menționat anterior, comercială) asupra conținutului rămâne ridicată din cauza lipsei de mecanisme legale și de autoreglementare, care afectează pluralismul media în toate domeniile.

Televiziunea publică (TVR) nu își îndeplinește misiunea de a servi publicul, atrăgând o audiență foarte mică și oferind, în mare parte, genul de conținut care poate fi găsit pe canalele de televiziune comerciale.

Modificările legislative care vizează PSM trebuie să creeze mecanisme care să permită responsabilizarea, în vederea asigurării performanței jurnalistică în interesul public. Aceasta ar însemna opusul a ceea ce se întâmplă în prezent, când în jurul mass-media publice au loc certuri pur partizane. Aspectele cheie sunt următoarele: demiterile, supravegherea parlamentară, mecanismele de finanțare și cadrul multianual.

Aceasta înseamnă:

- Responsabilizarea numirilor și demiterilor, care trebuie să fie făcute în conexiune cu un plan jurnalistic și de management, nu după bunul plac al unei majorități parlamentare.

În prezent, directorii instituțiilor media publice pot fi demși în urma unui vot de respingere a raportului anual (deciziile nu trebuie nici măcar justificate cu niciun argument legat de performanța instituției sau de conținutul raportului). Acest lucru îi face pe directori prizonieri probabili - sau cel puțin clienți supuși - ai majorității parlamentare. Este mai important să eviți conflictul cu majoritatea parlamentară decât să îndeplinești o misiune vag definită de a servi publicul.

- Asigurarea unui control parlamentar mai eficace și mai semnificativ.

În prezent controlul parlamentar este intruziv (șefii instituțiilor media publice pot fi convocați oricând, pentru orice motiv); gol de conținut (rapoartele anuale, adesea nediscutate de ani de zile, sunt aprobate sau respinse rapid); și ineficace (fără stabilirea unor ținte și fără o definiție de comun acord a misiunii instituțiilor media publice de urmărire a interesului public, supravegherea parlamentară devine, firește, nimic mai mult decât un joc partizan).

- Clarificarea și transparentizarea proceselor de decizie legat de finanțare.

Asta ar presupune ca legea să specifice procedura prin care se decide finanțarea, de către cine, pe ce criterii și cu ce frecvență. Astfel se evită scenariile în care guvernul decide cuantumul finanțării după bunul plac. Ideal ar fi ca deciziile să urmeze unor deliberări într- un grup larg de actori interesați.

- Permitearea unui cadru multianual de finanțare și de evaluare a performanței.

Aceasta ar oferi o formă mai sigură de finanțare, mai puțin vulnerabilă la decizii guvernamentale arbitrare sau represalii, dacă instituțiile media au incomodat guvernul. De asemenea, ar permite conceperea și implementarea unui plan real, cu ținte adecvate, măsurabile, multianuale și clar definite.

Problemele care afectează situația în diferite domenii ale evaluării MPM se potentează reciproc, iar independența editorială este și ea afectată. Lipsa resurselor financiare și a alternativelor rezonabile la modelul clasic de business de a vinde publicitate pe baza audienței estimate face media mai vulnerabile la influența comercială și a proprietarilor. În plus, profesionalizarea insuficientă în industria mass-media producătoare de știri și lipsa măsurilor de protecție a angajaților lasă jurnaliștii expuși, cu unele excepții, la presiunile politicianilor și ale proprietarilor. Astfel, precaritatea financiară și profesională în care se află mulți jurnaliști, combinată cu disfuncționalitățile pieței, contribuie la o situație în general vulnerabilă a presei românești, iar unul dintre domeniile în care această vulnerabilitate se manifestă este independența liderilor redacțiilor, fie că vorbim de instituțiile media publice sau de cele private.

Incluziunea socială

În 2020, ca reacție la proliferarea (percepută) „fake news” despre pandemia de Covid-19, guvernul a creat un mecanism extrem de suspect din punct de vedere juridic, netransparent și ad hoc pentru a elimina sau

filtra conținutul pe care îl considera fals și dăunător (Popescu, Bodea și Toma, 2021, p. 20). În 2021, nu au fost adoptate astfel de măsuri, dar au apărut declarații în presă care indicau că autoritățile percep o presiune de a „face ceva” și iau în considerare mai multe modificări legislative pentru a combate propagarea informațiilor „false” prin aceeași abordare orientată către măsuri punitive.

- Autoritățile trebuie să se concentreze mai mult pe măsuri proactive și constructive, cum ar fi comunicarea transparentă și dialogul cu cetățenii în legătură cu măsurile și politicile adoptate.
- Trebuie pusă în aplicare o strategie comprehensivă, bazată pe dovezi, pentru a cultiva abilități de gândire critică și competențe media prin programa de bază din sistemul național de educație.
- Factorii de decizie ar trebui să ia în considerare, pe baza dovezilor disponibile despre ceea ce funcționează în alte sisteme media, măsuri constructive și eficiente pentru a încuraja răspândirea informațiilor exacte și de înaltă calitate, în loc să se concentreze atât de mult pe abordări punitive potențial disproporționate, nejustificate și ineficace pentru combaterea dezinformării.

Evaluarea MPM continuă să fie o provocare în unele zone din cauza lipsei datelor, care este recunoscută ca reprezentând un risc în sine. Lipsa datelor reflectă, de asemenea, capacitatea limitată a statului sau interesul limitat pentru elaborarea politicilor bazate pe dovezi în anumite domenii, precum și lipsa ori aria limitată a organizațiilor care reunesc editorii sau profesioniștii din sectorul media. Este probabil ca în unele zone, scorurile de risc să fie subestimate din cauza faptului că diverși indicatori sunt agregați, în vreme ce ar fi putut fi mai adecvată urmarea unei logici de evaluare instituțională potrivit „verigii celei mai slabe”.

6. Note

- [1] Eșantion România: n = 1,033, interviuri personale asistate electronic (computer-assisted personal interviewing - CAPI), derulat 12 februarie - 8 martie 2021 (Comisia Europeană, 2022, p. TS2-TS3).
- [2] Eșantion România: n = 2,010, sondaj online, derulat în ultima parte a lunii ianuarie – prima parte a lunii februarie, 2021 (Newman et al., 2021, p. 5).
- [3] Eșantion România: n = 1,058, interviuri personale asistate electronic (CAPI), derulat 15-24 noiembrie, 2019 (Comisia Europeană, 2021, p. TS1).
- [4] Sursa: număr zilnic afișat pe <https://www.brat.ro/sati> în diverse zile din aprilie 2022.
- [5] „Oamenii cunoscuți pe vremuri drept audiența” reprezintă titlul și subiectul unui articol influent scris în 2006 de Jay Rosen, autor și profesor de jurnalism la New York University. În acest articol, Rosen a îndemnat jurnaliștii și instituțiile de presă să răspundă cu umilitate la ceea ce el a descris drept o schimbare în „echilibrul de putere” în relația dintre instituțiile jurnalistice și publicul larg. Această schimbare însemna că cei pe care jurnaliștii îi vedeau ca fiind, în general, receptorii produselor create, selectate și organizate de ei începeau să aibă mai multă putere de a disemina, selecta și organiza sau chiar de a produce lucrări jurnalistice și de a fi la rândul lor emițători de mesaje la adresa jurnaliștilor (Rosen, 2006).
- [6] Au existat unele excepții de la obligativitatea măștii. De exemplu, pentru locurile de muncă cu mai puțin de 5 persoane, toate vaccinate (Dădăcuș, 2021).
- [7] La sfârșitul anului 2021 o propunere legislativă care urmărea transpunerea Directivei 2019/1937 era în comisie în Camera Deputaților (PI-x 573/2021). După ce a trecut de Cameră, însă, a fost respinsă în Senat, iar Guvernul a ieșit cu o propunere revizuită în primăvara anului 2022 (PI-x nr. 219/2022).
- [8] Prezentarea unui certificat de vaccinare a fost obligatorie pentru accesul la anumite tipuri de locații din industria de agrement și ospitalitate (de exemplu, mall-uri, restaurante) pentru cea mai mare parte a anului. Orele de lucru pentru comerțul cu amănuntul și localuri au fost reduse pe timp de noapte, în funcție de condițiile locale, iar la interior, restaurantele au fost deschise la un grad de densitate redus - sau, mai rar, închise temporar - în funcție de ratele locale de incidență a cazurilor.
- [9] În noiembrie, autoritățile au adăugat criteriul ratei de vaccinare de 60% în rândul profesorilor.
- [10] În ceea ce privește PIB-ul, unele sectoare majore care au fost puternic afectate la începutul anului 2020 - producția, comerțul en gros și cu amănuntul, transportul, servicii hoteliere și restaurante - au revenit la nivelurile de producție pre-pandemie și au continuat să crească în 2021 (Eurostat, 2022d).
- [11] Există o tendință pozitivă foarte ușoară în unele sectoare, comparativ cu 2020 (comerț en gros și cu amănuntul, transport, servicii hoteliere și restaurante, de exemplu), în timp ce în alte sectoare ocuparea a crescut, dar nu a atins încă nivelurile pre-pandemie (industrie, producție). S-a înregistrat și o scădere abruptă a ocupării forței de muncă în agricultură, silvicultură și pescuit. (Eurostat, 2022e).
- [12] Rata estimată a șomajului era deja pe o ușoară tendință ascendentă înainte de pandemie și a crescut la începutul lui 2020. În decembrie 2021 era de 5,4%, cel mai înalt nivel atins din 2018 și până atunci (Institutul Național de Statistică, 2022).
- [13] Informații și comunicații este o categorie largă din clasificarea statistică a activităților economice din Comunitatea Europeană (CAEN). Această categorie specială (codul J, potrivit CAEN rev.2) include întreprinderile din domeniul editării sau difuzării de ziare, precum și din telecomunicații, servicii IT sau producție cinematografică (Eurostat, 2008, p. 78).
- [14] Trebuie să ținem cont și de faptul că această încadrare se referă la subsectorul economiei în care este înregistrat angajatorul. Prin urmare, un contabil pentru un post de televiziune ar fi considerat aici ca un angajat care lucrează în domeniul audiovizualului. Numărul de angajați din domeniul „ difuzare și transmitere de programe” a scăzut cu 4,6% în 2020, ajungând la 12,5 mii persoane (cod 60 la

secțiunea J – Informații și comunicații a CAEN rev.2). Domeniul activităților de editare avea 12,6 mii de angajați în 2020, cu 1,4% mai puțini decât în 2019. Acest domeniu include nu doar ziare și reviste, ci și editarea de cărți și editarea de software și ține de secțiunea J, cod 58 a CAEN rev. 2. Categoria „activități de servicii informatice” și-a redus forța de muncă cu 12,5%, la 28,1 mii (Eurostat, 2022f). Include agențiile de știri și portalurile de știri, precum și web hosting în general și alte tipuri de portaluri sau servicii și corespunde codului 63 din secțiunea J a CAEN rev. 2 (Eurostat, 2008, p. 78). De asemenea, merită reținut că uneori, în România, publisherii nu sunt de fapt înregistrați sub niciunul dintre aceste coduri. De exemplu, publisherul unuia dintre ziarele de top (Adevarul) este înregistrat sub codul CAEN 7312 - Servicii de reprezentare media, care ține de codul 73 - Publicitate și cercetare de piață (Ministerul Finanțelor, 2022).

- [15] Ambele ar putea fi considerate disproporționate și nejustificate, în funcție de o serie de factori, inclusiv de specificul fiecărui caz, iar o analiză în sensul acesta nu intră în sfera cercetării noastre. Cu toate acestea, remarcăm că, în criticile la adresa hotărârilor judecătorești care cer ca publicațiile să elimine complet articolele (în loc să publice corecții sau precizări suplimentare), reprezentanții societății civile au susținut că aceasta este o măsură excesivă și au citat decizia Curții Europene a Drepturilor Omului din 2016 în cazul *Węgrzynowski și Smolczewski împotriva Poloniei* (Ganea, 2019). În acea hotărâre, Curtea a considerat un argument convingător acela că „nu era rolul autorităților judiciare să se angajeze în rescrierea istoriei, dispunând eliminarea din domeniul public a oricăror urme de publicații despre care a fost găsit în trecut, prin hotărâri judecătorești definitive, că reprezintă atacuri nejustificate la adresa reputației individuale” și că ar servi mai bine interesul publicului dacă, în loc de eliminarea articolelor, s-ar furniza informații complete cu privire la rezultatul oricăror proceduri judiciare încheiate sau în curs legate de articolul respectiv (Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2013).
- [16] Legea 544/2001 privind liberul acces la informațiile de interes public. Disponibilă la: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/31413> (Accesat 7 aprilie 2022).
- [17] Legea 571/2004 privind protecția personalului din autoritățile publice, instituțiile publice și din alte unități care semnalează încălcări ale legii. Disponibilă la: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/57866> (Accesat 7 aprilie 2022). Există și alte legi care ar putea fi invocate în unele situații specifice pentru protecția avertizorilor, dar nu se referă strict la avertizori: de exemplu Legea 682/2002 privind protecția martorilor (Disponibilă la: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/41031>, Accesat 7 aprilie 2022).
- [18] În martie 2021, Guvernul a lansat pentru prima dată o procedură oficială de consultare pentru un proiect de lege de transpunere a Directivei 2019/1937. În lunile următoare, mai multe organizații ale societății civile au transmis feedback și au dialogat cu reprezentanții guvernului, inclusiv la o masă rotundă din octombrie. În cele din urmă, Guvernul a depus proiectul de lege la Camera Deputaților în noiembrie 2021, iar acesta este încă în comisie (camera decidentă va fi Senatul) (EU Whistleblowing Monitor, 2022).
- [19] Contractele de liber profesionist se referă aici la contracte de cedare a drepturilor de autor. Un contract de muncă standard se referă la un „contract individual de muncă”.
- [20] Poliția a fost chemată, iar echipa de televiziune susține că a fost nevoie de intervenția Ambasadei Italiei pentru ca aceștia să poată părăsi biroul. Poliția i-a reținut pe jurnaliști timp de opt ore și i-a percheziționat. Ulterior, jurnalista a depus o plângere la poliție împotriva senatorului și a soțului ei. Soțul este acuzat și că a atacat un polițist. Ulterior, Guvernul României a emis o declarație prin care condamna orice intimidare sau obstrucționare a presei și a libertății de informare.
- [21] Doi membri și-au încheiat mandatul în februarie 2021, unul și-a încheiat mandatul în decembrie 2020, iar al patrulea a murit în toamna lui 2020.
- [22] Legea privind societățile comerciale 31/1990, disponibilă la: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/56732> (Accesat 15 aprilie 2022).

- [23] Legea Audiovizualului 504/2002, disponibilă la adresa: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/37503> (Accesat 15 aprilie 2022).
- [24] Adevărul a avut 25,2 milioane de vizite iar Libertatea 25,6 milioane de vizite în noiembrie 2021. În aceeași lună, Adevărul a avut 8,1 vizitatori unici iar Libertatea 9,1 milioane.
- [25] După cum am scris în introducerea acestui raport, cele mai bune date de sondaj disponibile sugerează că televiziunea este, de departe, sursa de știri numărul unu pentru marea majoritate a românilor (urmată de radio). Este ceva mai dificil să spunem exact cum își primesc știrile consumatorii de știri online, pe baza datelor disponibile, în parte pentru că unele sondaje nu sunt pe deplin reprezentative, în timp ce altele nu pun întrebările la care am avea nevoie de un răspuns. În Eurobarometrul Standard 92, doar 30% dintre respondenți au menționat sursele online ca prima sau a doua alegere atunci când caută știri despre afaceri naționale (noiembrie 2019, n = 1.058, CAPI) (Comisia Europeană, 2021). Din întregul eșantion, 19% au numit rețelele sociale ca sursă de știri și 20% au numit „site-uri web” (notă: există o suprapunere între cei care au numit rețelele sociale și site-urile web. Acestea nu sunt răspunsuri care se exclud reciproc, deoarece respondenții le-ar putea numi pe oricare ca fiind sursa #1 sau #2). Potrivit Eurobarometrului Flash 437, dintre persoanele care citesc știri online, 37% au raportat că merg de regulă direct la aplicația sau site-ul unei surse, în timp ce 30% au raportat că apelează la rețelele sociale, 18% la motoarele de căutare și 14% la serviciile de agregare a știrilor (n=502, 10-17 ianuarie 2016, sondaj online) (Comisia Europeană, 2016). Potrivit Reuters Digital News Report 2021, 60% dintre respondenții la un sondaj online au folosit Facebook pentru a obține unele dintre știrile lor (n = 2.010, sfârșitul lunii ianuarie-începutul lui februarie 2021, sondaj online) (Newman et al., 2021, pp. 5), 98). Dorim să subliniem, totuși, că având în vedere că Eurobarometrul Flash 437 și sondajul citat de Reuters Digital News Report sunt sondaje exclusiv online și nu există eșantioane probabilistice online în România, datele citate nu reflectă în totalitate obiceiurile de consum ale tuturor românilor.
- [26] La începutul anului 2022, o propunere legislativă care vizează transpunerea acestei directive a devenit lege (Legea 69/2022). Acest raport se referă însă la 2021, iar la sfârșitul lui 2021 propunerea era încă în comisie în Camera Deputaților.
- [27] După cum am menționat în secțiunea Protecția drepturilor fundamentale, două dintre cotidienele de top, Libertatea și Adevărul, au vândut aproximativ 18.000, respectiv 3.600 de exemplare pe zi în perioada octombrie-decembrie 2021 (BRAT, 2021).
- [28] După cum am menționat în secțiunea Protecția drepturilor fundamentale, două dintre cotidienele de top, Libertatea și Adevărul, au vândut aproximativ 18.000, respectiv 3.600 de exemplare pe zi în perioada octombrie-decembrie 2021 (BRAT, 2021).
- [29] Legat de TVR, vedeți și: Median Research Centre (2017b). Proiectul de lege din 2021 așteaptă în prezent votul Senatului, după ce a fost aprobat tacit de Camera Deputaților, ca urmare a expirării termenului de 45 de zile fără un vot în plen.
- [30] Șefii interimari rămas în funcție mai mult decât prevedea legea inițial, iar bătălia privind legalitatea prelungirii mandatului lor a ajuns până la Curtea Constituțională a României – de două ori. Inițial, coaliția de la guvernare a numit doi directori interimari pentru șase luni la cârma TVR și SRR prin adoptarea a două Hotărâri Parlamentare (nr. 31/2021 și 32/2021). Partidul Social Democrat (PSD), din opoziție, a reclamat acest lucru la Curtea Constituțională, iar la sfârșitul lunii iunie, Curtea a decis că acțiunea a fost de fapt neconstituțională. CCR a motivat că, din moment ce sesiunea parlamentară era în curs și era cvorum, ar fi trebuit să se urmeze procedura normală, începând cu desemnarea unui nou consiliu de administrație și mergând mai departe cu procesul obișnuit de vot pentru un nou director (Curtea Constituțională, 2021). După această decizie, Parlamentul a invocat din nou lipsa cvorumului și a numit aceiași șefi interimari pentru 60 de zile. Când s-a apropiat termenul de 60 de zile, la sfârșitul lunii august, guvernul a adoptat o Ordonanță de Urgență (OUG) cu termene provizorii (OUG 89/2021). În cele din urmă, și acest lucru a fost declarat neconstituțional în decembrie 2021. Simplificând puțin,

problema principală a fost că ordonanța de urgență a fost văzută ca un artificiu pentru a prelungi mandatul unui director interimar (mult) dincolo de limita mandatului membrilor consiliului de administrație. Potrivit CCR, aceste demers a fost contrar intenției legiuitorului când a conceput acele limite ale mandatului (consiliului de administrație), fiind așadar contrar textului și intenției legislației care stă la baza organizării TVR și SRR (inclusiv Constituția) (Curtea Constituțională, 2022).

- [31] Legea audiovizualului (art. 42) obligă radiodifuzorii să furnizeze cel puțin 30 de minute pe zi din ceea ce descrie ca fiind programe „de știri, de analize și dezbateri pe teme politice și/sau economice de actualitate” care să includă interpretare în limbajul semnelor. În plus, „programele de importanță națională” trebuie să fie interpretate integral sau televiziunea trebuie să furnizeze un rezumat în limbajul semnelor. Datele pe care le avem indică faptul că posturile TV tind să respecte aceste cerințe minime, dar că trebuie făcut mult mai mult pentru a asigura accesibilitatea.
- [32] De exemplu, incitarea la ură sau discriminare este o infracțiune pedepsită cu amendă sau închisoare de la 6 luni la 3 ani, conform Codului Penal (Art. 369) (Codul Penal, 2009). Potrivit Ordonanței Guvernului 137/2000, este contravenție, în cazurile care nu intră sub incidența Codului Penal, „orice comportament manifestat în public, având caracter de propagandă naționalist-șovină, de instigare la ură rasială sau națională, ori acel comportament care are ca scop sau vizează atingerea demnității ori crearea unei atmosfere de intimidare, ostile, degradante, umilitoare sau ofensatoare, îndreptat împotriva unei persoane, unui grup de persoane sau unei comunități și legat de apartenența acestora la o anumită rasă, naționalitate, etnie, religie, categorie socială sau la o categorie defavorizată ori de convingerile, sexul sau orientarea sexuală a acestuia” (articolul 15) (OG 137/2000). Hărțuirea și alte forme de discriminare sunt, de asemenea, menționate în ordonanță. În 2020 a fost adoptată și o nouă lege, pe care unii au calificat-o drept redundantă, împotriva „anti-țigănistului”, (Guvernul României, 2020; Consiliul Legislativ, 2020).
- [33] Statul raportează în mod transparent despre site-urile pentru că reprezintă operatori de jocuri de noroc fără autorizație. Pe site-ul Oficiului Național pentru Jocuri de Noroc se poate consulta lista site-urilor blocate. Tot acolo sunt publicate deciziile privind actualizările listei blocate. Dar dincolo de aceste cazuri, este mult mai dificil de obținut informații despre ce conținut sau ce site-uri au fost blocate, la cererea cui și de ce (încălcarea dreptului de autor, încălcarea legii penale, ordin judecătoresc de a elimina conținut pentru prejudiciu adus reputației etc).
- [34] Legea 365/2002 privind comerțul online este un act legislativ important în acest domeniu. Potrivit articolului 16, în cazul în care autoritatea „competentă” solicită acest lucru, furnizorii de servicii de internet sunt obligați să întrerupă transmiterea sau găzduirea informațiilor sau să întrerupă accesul la o rețea sau să întrerupă orice altă furnizare de servicii către un client (art. 16, alin. (3). Solicitarea trebuie să vină însoțită de o justificare scrisă (deși aceasta poate fi amânată cu până la 30 de zile (alin. (4) al art. 16). Ținta ordinului poate contesta această măsură, dar numai dacă merge în instanță în termen de 15 zile de la comunicarea hotărârii. Problema urmează să fie soluționată de o instanță judecătorească (alineatele (5) și (6) din art. 16). Notă: această lege precizează că „autoritatea competentă” este autoritatea națională însărcinată cu reglementarea tehnologiei comunicațiilor și informației. Conform legislației ulterioare (OG 22/2009, aprobată ulterior de Parlament prin Legea 113/2010, precum și prin Ordonanța de urgență a Guvernului 33/2017, aprobată ulterior prin Legea 245/2018), autoritatea respectivă este Agenția Națională de Management și Reglementare a Comunicațiilor (ANCOM). Potrivit aceleiași legi, însă, în funcție de situație, și alte autorități ar putea fi considerate „autorități competente” – de exemplu o instanță care dispune o blocare/eliminare de conținut.
- [35] Deoarece există o suprapunere considerabilă între audiențe, adunarea „vizitatorilor unici” (dispositive unice) ale tuturor site-urilor web încadrate la știri în SATI ar produce un număr de vizitatori unici care considerabil mai mare decât populația țării.

- [36] Conform Eurobarometrului Standard 92 (CATI, în noiembrie 2019, n = 1.058), 82% dintre respondenții români menționează televiziunea ca sursă principală sau secundară de știri. Respondenții au fost rugați să menționeze sursa #1 și sursa #2 (Comisia Europeană, 2021a).
- [37] Analizele existente acoperă domenii foarte specifice - de ex. analizele noastre privind secțiunile de comentarii de pe anumite site-uri web, ca parte a proiectului Less Hate, More Speech (vezi Median Research Centre, 2017a) - și/sau nu sunt reprezentative din alte motive. De exemplu, proiectul de urmărire a punerii în aplicare a Codului de conduită împotriva discursului instigator la ură implică organizații selectate din statele membre ale UE care semnalează „discurs instigator la ură ilegal” către platforme. Ce se întâmplă cu cazurile semnalate este apoi calculat la sfârșitul unui ciclu de raportare. Potrivit ultimului raport, în România, în perioada 1 martie – 14 aprilie 2021, un număr de 56 de cazuri au fost semnalate de către organizația participantă (ActiveWatch), toate fiind eliminate. După cum scrie însăși Comisia Europeană, acest studiu nu este reprezentativ: „Cifrele nu intenționează să fie reprezentative statistic privind prevalența și tipurile de discurs ilegal al urii în termeni absoluți și se bazează pe numărul total de notificări trimise de organizații.” (Comisia Europeană, 2021b).
- [38] În momentul de față, lista acțiunilor care se califică drept „zădărnicierea combaterii bolilor” nu spune nimic despre actele de vorbire publică, ci doar se discută despre acțiuni precum nerespectarea ordinelor de carantină sau a directivelor de sănătate publică (se pedepsește doar în cazul când poate fi dovedit unui prejudiciu adus unei alte persoane) (Art. 352, Titlul V, Partea specială, Cod penal, 2009).
- [39] Art. 404: „ Comunicarea sau răspândirea, prin orice mijloace, de știri, date sau informații false ori de documente falsificate, cunoscând caracterul fals al acestora, dacă prin aceasta se pune în pericol securitatea națională, se pedepsește cu închisoarea de la unu la 5 ani” (Articolul 404, Titlul X, Partea specială, Cod penal, 2009). Astfel, o urmărire penală reușită necesită probe convingătoare că informația pe care inculpatul a difuzat-o era falsă, că inculpatul știa că este falsă și că acțiunile reprezintă o amenințare la adresa securității naționale. Radio Europa Liberă România a relatat în noiembrie 2021 că Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism (DIICOT) a transmis publicației că are în prezent patru dosare deschise pe baza acestui articol din Codul Penal. Potrivit Radio Europa Liberă, surse anonime au dezvăluit că în toate cele patru cazuri, nu exista - la momentul redactării aceluia articol - nicio persoană acuzată numită, adică a fost numită o potențială infracțiune, dar nu un presupus autor (Despa, 2021). În decembrie 2021, publicația online Newsweek.ro a relatat că un procuror a deschis o anchetă (în baza art. 404) împotriva unui fost deputat care a postat informații false despre vaccinuri pe Facebook. El a susținut, printre altele, că vaccinurile „te paralizează”, că testele Covid sunt falsificate, că numerele de cazuri nu sunt reale, că unitățile de terapie intensivă sunt goale și că unii oameni sunt uciși în spital (Drăgan, 2021).

7. Referințe

ActiveWatch (2019). *Raportul FreeEx (2018-2019) - Libertatea Presei în România*. Disponibil la: <https://activewatch.ro/ro/freeex/publicatii/lansarea-raportul-freeex-2018-2019-libertatea-presei-in-romania> (Accesat 4 Aprilie 2022).

Agencia Națională pentru Romi. (2020). *Strategia guvernului României de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2021-2027*. Disponibil la: <http://www.anr.gov.ro/index.php/anr/proiecte-programe/703-strategie-incluziune-2020> (Accesat 28 Martie 2022).

Andrei, C. (2021a). 'Ce se întâmplă cu TVR și SRR? Strategia în doi pași propusă de USR-PLUS', *Europa Liberă România*, 11 Februarie. Disponibil la: <https://romania.europalibera.org/a/ce-se-%C3%AEnt%C3%A2mpl%C4%83-cu-tvr-%C8%99i-srr-strategia-%C3%AEn-doi-pa%C8%99i-propus%C4%83-de-usr-plus/31097500.html> (Accesat 4 Aprilie 2022).

_____. (2021b). 'Prima revoltă față de politizarea conducerii TVR și SRR. Deputat USR-PLUS: „PNL și UDMR nu vor reformă”', *Europa Liberă România*, 23 Martie. Disponibil la: <https://romania.europalibera.org/a/prima-revolta-fata-politizarea-conducerii-tvr-srr-deputat-usr-plus-pnl-udmr-nu-vor-reforma-/31165811.html> (Accesat 4 Aprilie 2022).

_____. (2021c). 'Coaliția împarte „pachetul media”. Jocul dur al UDMR poate bloca revocarea șefei TVR', *Europa Liberă România*, 2 Martie. Disponibil la: <https://romania.europalibera.org/a/coalitia-imparte-pachetul-media-jocul-dur-udmr-poate-bloca-revocarea-sefei-tvr/31129623.html> (Accesat 4 Aprilie 2022).

APADOR-CH. (2021a). 'Colonelul Gheorghită, obligat de tribunal să vorbească și de șefii lui să tacă'. 2 Noiembrie. Disponibil la: <https://apador.org/colonelul-gheorghita-obligat-de-tribunal-sa-vorbeasca-si-de-sefii-lui-sa-taca/> (Accesat 4 Aprilie 2022).

_____. (2021b). 'Consilierii demnitarilor: avem noi dreptul să-i știm sau au ei dreptul să fie anonimi?', 17 Martie. Disponibil la: <https://apador.org/consilierii-demnitarilor-avem-noi-dreptul-sa-i-stim-sau-au-ei-dreptul-sa-fie-anonimi/> (Accesat 4 Aprilie 2022).

APADOR-CH și Activewatch. (2021a). 'Notorietatea legii avertizorului de integritate'. *Avertizori.ro*. Disponibil la: https://avertizori.ro/wp-content/uploads/2021/10/prezentare_omnibus_avertizori.pdf (Accesat 4 Aprilie 2022).

_____. (2021b). 'Valer Kovacs – Polițistul avertizor, hărțuit în justiție și la un an de la schimbarea locului de muncă', *Avertizori.ro*. Disponibil la: <https://avertizori.ro/valer-kovacs-politistul-avertizor-hartuit-in-justitie-si-la-un-an-de-la-schimbarea-locului-de-munca/> (Accesat 4 Aprilie 2022).

Bambu, R. (2022). AUDIENȚE ZI | 2021. Fără surprize. Pro TV, Antena 1 și Kanal D rămân cele mai urmărite stații TV și în 2021. România TV, primul la știri, *Pagina de Media*, 6 Ianuarie. Disponibil la: <https://www.paginademedia.ro/audiente-tv/audiente-anuale/audiente-tv-zi-2021-20538851> (Accesat 8 Aprilie 2022).

_____. (2021a). 'Amenințări primite de Dragoș Pătraru și echipa Starea Nației: "Când o să vă spânzurăm să

nu mă întrebați de ce", *Pagina de Media*, 31 Martie. Disponibil la:
<https://www.paginademedias.ro/2021/03/patraru-amenintari/> (Accesat 4 Aprilie 2022).

_____. (2021b). 'Dan Turturică, noul șef al TVR. Conducere nouă și la Radio. Lista completă a numelor', *Pagina de Media*, 15 Noiembrie. Disponibil la: <https://www.paginademedias.ro/stiri-media/turturica-noul-sef-tvr-20468437> (Accesat 8 Aprilie 2022).

Banca Mondială. (f.d.) Surface area (sq. km) – Romania [Suprafață (km pătrați) - România]. Disponibil la:
<https://data.worldbank.org/indicator/AG.SRF.TOTL.K2?locations=RO> (Accesat 28 Martie 2022).

Björnberg, A & Phang, A Y. (2019). *Euro Health Consumer Index 2018 Report* [Raport privind Indexul Euro Consumatorilor de Servicii de Sănătate 2018]. Disponibil la:
<https://healthpowerhouse.com/media/EHCI-2018/EHCI-2018-report.pdf> (Accesat 28 Martie 2022).

Borbáth, E. (2019). 'Romania – Polity Contestation and the Resilience of Mainstream Parties' [România – Contestarea Sistemului Politic și Reziliența Partidelor Mainstream], în Hutter, S. și Kriesi, H. (eds.), *European Party Politics in Times of Crisis* [Politica de Partid în Europa în Momente de Criză]. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 214-235.

BRAT. (2021). 'SATI - Rezultate trafic proprietati online - Noiembrie. Disponibil la:
<https://www.brat.ro/sati/rezultate/type/site/page/1/c/all> (Accesat 14 Decembrie 2022).

Codul Penal. Codul Penal din 17 iulie 2009. (2009). Disponibil la:
<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/109855> (Accesat 7 Aprilie 2022).

Comisia Europeană. (2022). *Standard Eurobarometer 94 - Winter 2020-2021 - Media in use in the European Union – Report* [Eurobarometrul Standard 94 – Iarna 2020-2021. Media utilizate în Uniunea Europeană - Raport]. Disponibil la: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2355> (Accesat 24 Mai 2022).

_____. (2021). 'Countering illegal hate speech online: 6th evaluation of the Code of Conduct' [Combaterea discursului instigator la ură ilegal online: a șasea evaluare a Codului de conduită]. Disponibil la:
https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/factsheet-6th-monitoring-round-of-the-code-of-conduct_octombrie2021_en_1.pdf.

_____. (2020). *Standard Eurobarometer 92 - Autumn 2019 - Media use in the European Union – Report* [Eurobarometrul Standard 92 – Toamna 2019. Media utilizate în Uniunea Europeană – Raport]. Disponibil la: <https://data.europa.eu/doi/10.2775/80086> (Accesat 28 Martie 2022).

_____. (2016). 'Flash Eurobarometer 437: Internet users' preferences for accessing content online' [Eurobarometru Flash 437: Preferințele utilizatorilor de internet privind accesarea de conținut online]. Disponibil la: https://data.europa.eu/data/datasets/s2123_437_eng?locale=en (Accesat 7 Aprilie 2022).

Consiliul Legislativ. (2020). 'Aviz referitor la propunerea legislativă privind unele măsuri pentru prevenirea și combaterea antițigănistului'. Disponibil la: <http://www.cdep.ro/proiecte/2019/600/40/8/cl868.pdf> (Accesat 8 Aprilie 2022).

Coppedge, M, Gerring, J, Knutsen, C.J. , Lindberg, S. I., Teorell, J., Altman, D., Bernhard, M, Fish, S. M., Glynn, A., Hicken, A., Lührmann, A., Marquardt, K. L., McMann, K., Paxton, P., Pemstein, D., Seim, B., Sigman, R., Skaaning, S-E., Staton, J., Wilson, S., Cornell, A. Gastaldi, L, Gjerløw, H., Ilchenko, N., Krusell, J., Maxwell, L., Mechkova, V., Medzihorsky, J., Pernes, J., von Römer, J., Stepanova, N., Sundström, A., Tzelgov, E., Wang, Y., Wig, R, & Ziblatt, D.. (2019). "V-Dem [Country-Year/Country-Date] Dataset v9" [V-dem [Set de date țară-an] v9]. Disponibil la: <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3441052> (Accesat 4 Aprilie 2022).

Council of Europe. (2022). 'Italian TV Crew Locked In by Romanian Senator and Detained by Police' [Echipă de filmare italiană, încuiată de senator român și deținută de poliție], Safety of Journalists Platform, 16 Februarie. Disponibil la: <https://fom.coe.int/alerte/detail/107636724> (Accesat 4 Aprilie 2022).

_____. (2021). 'Journalists Mihai Dragolea and Radu Constantin Mocanu Assaulted while Filming Documentary' [Jurnaliștii Mihai Dragolea și Radu Constantin Mocanu atacați în timp ce filmau un documentar], *Safety of Journalists Platform*, 7 Decembrie. Disponibil la: <https://fom.coe.int/alerte/detail/106678294:globalSearch=false> (Accesat 4 Aprilie 2022).

Curtea Constituțională. (2022). Decizia 842/9 Decembrie 2021. Disponibil la: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/250228> (Accesat 7 Aprilie 2022).

_____. (2021). Decizia 429/17 Iunie 2021. Disponibil la: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/243394> (Accesat 7 Aprilie 2022).

Curtea Europeană a Drepturilor Omului. (2013). 'Węgrzynowski and Smolczewski v. Poland - [33846/07](#) Judgment 16.7.2013 [Section IV] [Węgrzynowski și Smolczewski c. Poloniei - 33846/07 Judecată 16.7.2013 [Secțiunea IV]]. Disponibil la: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=002-7637>(Accesat 7 Aprilie 2022).

Dădăcuș, M. (2021). 'Fără mască la locul de muncă dacă angajații sunt vaccinați și sunt cel mult 5 persoane în același spațiu', *RFI Romania*, 27 Mai. Disponibil la: <https://www.rfi.ro/social-134465-fara-masca-la-locul-de-munca-daca-angajatii-sunt-vaccinati-si-sunt-cel-mult-5-persoane> (Accesat 7 Aprilie 2022).

Despa, O. (2021). 'Țară în service | Dezinformare și siguranță națională - cum amenință știrile false să destabilizeze România', *Europa Liberă România*, 18 Noiembrie. Disponibil la: <https://romania.europalibera.org/a/31566084.html> (Accesat 4 Aprilie 2022).

Drăgan, F. (2021). 'Șoșoacă de Bihor: fostul deputat Mihai Lasca, dosar penal pentru informații false despre vaccin', *Newsweek*, 21 Decembrie. Disponibil la: <https://newsweek.ro/social/caz-deputat-ex-aur-mihai-lasca-bataus-cu-doi-ani-suspendare-dosar-penal-pentru-informatii-false> (Accesat 4 Aprilie 2022).

Duca, D. (2021). 'Tribunalul București, sentință definitivă. Șeful PSD Sector 4, Daniel Băluță, i-a reclamat degeaba pe jurnaliști la DIICOT, procurorii au clasat legal plângerea', *Libertatea*, 20 Octombrie. Disponibil la: <https://www.libertatea.ro/stiri/tribunalul-bucuresti-sentinta-definitiva-seful-psd-sector-4-daniel-baluta-i-a-reclamat-degeaba-pe-jurnalisti-la-diicot-procurorii-au-clasat-legal-plangerea-3792907> (Accesat 4 Aprilie 2022).

Eremia, R. (2021). 'Prima mare înțelegere a noii coaliții: împărțirea dregătoriilor din pachetul media', *Adevărul*, 15 Noiembrie. Disponibil la: <https://adevarul.ro/news/politica/prima-mareintelegere-noii-coalitii->

[impartirea-dregatoriilor-pachetul-media-1_61914a015163ec42718ae338/index.html](https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/0fbd0fce-6041-4d37-808e-cef703b9c188?lang=en) (Accesat 4 Aprilie 2022).

Eurostat. (2022a). 'Real GDP growth rate - volume [TEC00115]' [Rata de creștere a PIB real – volum [TEC00115]]. Disponibil la:

<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/0fbd0fce-6041-4d37-808e-cef703b9c188?lang=en>

(Accesat 28 Martie 2022).

_____. (2022b). 'Income quintile share ratio S80/S20 for disposable income by sex and age group - EU-SILC survey [ILC_DI11]' [Raportul chintilei de venit S80/S20 pentru venitul disponibil în funcție de sex și grup de vârstă – Sondajul SILC UE [ILC_DI11]]. Disponibil la:

<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/f6657c61-547e-4fef-a1e3-bff9965a26ad?lang=en>

(Accesat 28 Martie 2022).

_____. (2022c). 'Government expenditure on education' [Cheltuieli bugetare pe educație]. Disponibil

la: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Government_expenditure_on_education#:~:text=In%202020%2C%20general%20government%20expenditure,was%20reported%20in%20the%20EU (Accesat 28 Martie 2022).

_____. (2022d). 'Individuals' level of digital skills (until 2019)' [Nivelul individual de competențe digitale (până în 2019)]. Disponibil la: https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=isoc_sk_dskl_i (Accesat 28 Martie 2022).

_____. (2022d). Gross value added and income A*10 industry breakdowns

[NAMQ_10_A10__custom_2390963]' [Valoarea adăugată brută și venitul, în funcție de industrie la nivelul A*10 [NAMQ_10_A10__custom_2390963]]. Disponibil la:

<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/ad607d23-4645-4d2b-b0ea-c6c4148d5d12?lang=en>

(Accesat 4 Aprilie 2022).

_____. (2022e). Employment A*10 industry breakdowns [NAMQ_10_A10_E__custom_2391423] [Angajați, în funcție de industrie la nivel A*10 [NAMQ_10_A10_E__custom_2391423]]. Disponibil la:

<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/bfd4260f-75b8-4b46-bbf4-02e164fc41b7?lang=en>

(Accesat 4 Aprilie 2022).

_____. (2022f). 'Employment by sex, age and detailed economic activity (from 2008 onwards, NACE Rev. 2 two digit level) - 1 000 [LFSA_EGAN22D__custom_2392507].' [Angajați în funcție de sex, vârstă și activitate economică detaliată (începând din 2008, CAEN rev.2, nivel 2 cifre) - 1 000

[LFSA_EGAN22D__custom_2392507]]. Disponibil la:

<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/961e5640-8472-49b5-bcd7-3d869445a2ab?lang=en>

(Accesat 4 Aprilie 2022).

_____. (2021a). 'Living conditions in Europe - poverty and social exclusion' [Condiții de trai în Europa –

sărăcie și excluziune socială]. Disponibil la: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Living_conditions_in_Europe_-_poverty_and_social_exclusion#:~:text=In%202020%2C%2096.5%20million%20people,21.9%20%25%20of%20the%20EU%20population.&text=The%20risk%20of%20poverty%20or,%25%20compared%20with%2020.9%20%25 (Accesat 28 Martie 2022).

_____. (2021b). 'Early leavers from education and training by sex [SDG_04_10]' [Abandonul timpuriu al educației și trainingului, în funcție de sex]. Disponibil la: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/ae88abbe-9464-479e-9e67-97d923297d58?lang=en> (Accesat 28 Martie 2022).

_____. (2021c). 'Healthcare expenditure statistics' [Statistici privind cheltuielile pe sănătate]. Disponibil la: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Healthcare_expenditure_statistics#:~:text=Their%20share%20of%20current%20healthcare,in%20the%20EU%20in%202019 (Accesat 28 Martie 2022).

_____. (2008). 'NACE Rev. 2 - Statistical classification of economic activities' [CAEN Rev. 2 – Clasificarea statistică a activităților economice]. Disponibil la: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-manuals-and-guidelines/-/ks-ra-07-015> (Accesat 4 Aprilie 2022).

EU Whistleblowing Monitor. (2022). Disponibil la: <https://whistleblowingmonitor.eu/?country=romania> (Accesat 7 Aprilie 2022).

Fengler, S., Eberwein, T., Alsius, S., Baisnée, O., Bichler, K., Dobek-Ostrowska, B., & Heikkilä, H. (2015). 'How effective is media self-regulation? Results from a comparative survey of European journalists' [Cât de eficace este autoreglementarea media? Rezultatele unui sondaj comparativ al jurnaliștilor europeni], *European journal of communication*, 30(3), pp.: 249-266.

Ganea, L. (2019). *Raportul FreeEx (2018-2019) – Libertatea Presei în România*. ActiveWatch. Disponibil la: <https://blog.activewatch.ro/diverse/raportul-freeex-2018-2019-libertatea-presei-in-romania/> (Accesat 4 Aprilie 2022).

Guvernul României. (2020). 'Punct de vedere referitor la proiectul de lege privind unele măsuri pentru prevenirea și combaterea antițigănistului'. Disponibil la: http://www.cdep.ro/proiecte/2019/600/40/8/pvg648_2019.pdf (Accesat 8 Aprilie 2022).

Hale, T., Angrist, N., Goldszmidt, R., Kira, B., Petherick, A., Phillips, T., Webster, S., Cameron-Blake, E., Hallas, L., Majumdar, S., și Tatlow, H. (2021). 'A global panel database of pandemic policies (Oxford COVID-19 Government Response Tracker)' [O bază de date panel a politicilor legate de pandemie (Oxford COVID-19 Government Response Tracker)]. *Nature Human Behaviour*. Disponibil la: <https://doi.org/10.1038/s41562-021-01079-8> (Accesat 28 Martie 2022).

Institutul Național de Statistică (INS). (2022). 'În luna decembrie 2021, rata șomajului în formă ajustată sezonier a fost de 5,4%'. Disponibil la: https://insse.ro/cms/sites/default/files/com_presa/com_pdf/somaj_bim_decembrie21r.pdf (Accesat 28 Martie 2022).

_____. (2021). Populația rezidentă la 1 ianuarie 2021 și migrația internațională în anul 2020'. Disponibil la: <https://insse.ro/cms/ro/content/popula%C5%A3ia-rezident%C4%83-la-1-ianuarie-2021-%C5%9Fi-migra%C5%A3ia-interna%C5%A3ional%C4%83-%C3%AEEn-anul-2020> (Accesat 28 Martie 2022).

_____. (2011). Rezultate. Disponibil la: <http://www.recensamantromania.ro/rezultate-2/> (Accesat 28 Martie 2022).

- Initiative Media. (2021). *Media Fact Book. Romania 2021*. Disponibil la: <http://mediafactbook.ro> (Accesat 28 Martie 2022).
- Initiative Media. (2020). *Media Fact Book. Romania 2019*. Disponibil la: <http://mediafactbook.ro> (Accesat 28 Martie 2022).
- Ion, R. (2021). 'De ce avem nevoie de educație media în școli, instituții publice și în societate. EIDOS Talks, episodul 4', *Republica*, 20 August. Disponibil la: <https://republica.ro/de-ce-avem-nevoie-de-educatie-media-in-scoli-institutii-publice-si-in-societate-eidos-talks-episodul-4> (Accesat 4 Aprilie 2022).
- Ionescu, S. (2019). 'Câți bani câștigă un ziarist și ce face pentru ei. Editorial de Simona Ionescu'. *EVZ.ro*. Disponibil la: <https://evz.ro/cati-bani-castiga-un-ziarist-si-ce-face-pentru-ei.html> (Accesat 4 Aprilie 2022).
- Kaufmann, D, și Kraay, A. (2018). 'The Worldwide Governance Indicators' [Indicatorii Guvernanței la Nivel Global]. *The World Bank Group*. Disponibil la: <https://info.worldbank.org/governance/wgi/> (Accesat 28 Martie 2022).
- Leșcu, C., & Chiorpec, M. (2013). 'Imaginea femeilor in mass media', *Radio România Internațional*, 25 Septembrie. Disponibil la: https://www.rrr.ro/ro_ro/imaginea_femeilor_in_mass_media-6829 (Accesat 28 Martie 2022).
- Lupșa, C. (2020). 'Salariile echipei. Un exercitiu de transparenta' *Decat o Revista*, 27 Ianuarie. Disponibil la: <https://www.dor.ro/salariile-echipei-un-exercitiu-de-transparenta/> (Accesat 4 Aprilie 2022).
- Macharia, S (ed.). (2021). *Who Makes the News? 6th Global Media Monitoring Project*. [Cine produce știrile? Al șaselea proiect de monitorizare global]. GMMP. Disponibil la: https://whomakesthenews.org/wp-content/uploads/2021/07/GMMP2020.ENG_.FINAL20210713.pdf (Accesat 24 Mai 2022).
- Marincea, A. (2021). 'Responsabilii de propaganda corona-conspiraționistă. Analiză a celor mai populare 10.000 de postări din Facebook', *Libertatea*, 4 Octombrie. Disponibil la: <https://www.libertatea.ro/opinii/cine-sunt-coronaexpertii-romaniei-3807577> (Accesat 4 Aprilie 2022).
- Ministerul Finanțelor. (2022). 'Agenți economici și instituții publice - date de identificare, informații fiscale, bilanțuri'. Disponibil la: <https://mfinante.gov.ro/domenii/informatii-contribuabili/persoane-juridice/info-pj-selectie-dupa-cui> (Accesat 4 Aprilie 2022).
- Median Research Centre. (2017a). 'Less Hate, More Speech Project Objectives and Results' [Obiective și rezultate ale proiectului Less Hate, More Speech], *Less Hate, More Speech Blog*. Disponibil la: <https://lesshate.openpolitics.ro/en/project-objectives-and-results/> (Accesat 28 Martie 2022).
- _____. (2017b). 'De ce a ajuns TVR falit și irelevant?', *OpenPolitics*, 24 Martie. Disponibil la: <https://www.openpolitics.ro/de-ce-ajuns-tvr-falit-si-irelevant/> (Accesat 28 Martie 2022).
- Mihăescu, A. (2021). 'Dan Turturică, propus pentru funcția de președinte-director general al TVR', *G4Media*, 12 Noiembrie. Disponibil la: <https://www.g4media.ro/dan-turturica-propus-pentru-functia-de-presedinte->

[director-general-al-tvr.html](#) (Accesat 4 Aprilie 2022).

Neacșu, B., Otopeanu, C. (2021). 'Dan Turturică e noul director general al TVR. Răzvan Dincă, votat în Parlament șef la Radio', *Libertatea*, 15 Noiembrie. Disponibil la: <https://www.libertatea.ro/stiri/parlament-vot-dan-turturica-votat-presedinte-tvr-razvan-dinca-presedinte-radio-3835068> (Accesat 4 Aprilie 2022).

Newman, N., Fletcher, R., Schulz, A., Andi S., Robertson, C. T., Nielsen, R. K. (2021). *Reuters Institute Digital News Report 2021* [Raportul Reuters privind Știrile Online 2021]. Disponibil la: https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2021-06/Digital_News_Report_2021_FINAL.pdf

Newman, N., Fletcher, R., Schulz, A., Andi, S., & Nielsen, R. K. (2020). *Reuters Institute Digital News Report 2020* [Raportul Reuters privind Știrile Online 2020]. Disponibil la: <https://www.digitalnewsreport.org/survey/2020/romania-2020/> (Accesat 29 Martie 2022).

Nistoroiu, A. (2019). 'Romanian journalist, harassed and prosecuted for the non-existing crime of disclosing public information' [Jurnalist român, hărțuit și urmărit penal pentru crima inexistentă de a divulga informații publice], *Mapping Media Freedom*, 25 Aprilie. Disponibil la: <https://www.mappingmediafreedom.org/2019/04/25/romanian-journalist-harassed-and-prosecuted-for-the-crime-of-disclosing-public-information/> (Accesat 4 Aprilie 2022).

Obae, P. (2021). 'CNA, prima ședință după trei luni: B1 HD, Profit TV HD, licențele Rock FM și Pro FM și multe altele, pe ordinea de zi', *Pagina de Media*, 12 Mai. Disponibil la: <https://www.paginademedia.ro/cna/cna-prima-sedinta-ordinea-de-zi-20180745> (Accesat 4 Aprilie 2022).

Olaru, A. (2021). 'Procurorul general al României despre zădărnicierea combaterii bolilor: „Noi nu ne facem meseria uitându-ne la televizor, după ce-a mai spus un arhiepiscop sau un altul” (exclusiv)', *PressOne*, 19 Octombrie. Disponibil la: <https://pressone.ro/procurorul-general-covid-dezinfectare> (Accesat 4 Aprilie 2022).

Oxford Covid-19 Government Response Tracker. (2022). 'Covid-19 Stringency Index' [Indexul de Stringență Covid-19]. Disponibil la: <https://ourworldindata.org/grapher/covid-stringency-index?tab=chart&time=2021-01-01..2021-12-31&country=ROU~SWE~GBR~FRA~DEU~NZL~AUS> (Accesat 4 Aprilie 2022).

Pagina de Media. (2020-2021). 'Fake News in Pandemie'. Disponibil la: <https://www.paginademedia.ro/fake-news-in-pandemie/> (Accesat 4 Aprilie 2022).

Parlamentul României, Camera Deputaților. (2021). 'Pl-x nr. 262/2021 - Propunere legislativă pentru modificarea Legii nr.41/1994 privind organizarea și funcționarea Societății Române de Radiodifuziune și Societății Române de Televiziune, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.636 din 27 decembrie 1999, cu modificările și completările ulterioare'. Disponibil la: http://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck2015.proiect?cam=2&idp=19380 (Accesat 8 Aprilie 2022).

_____. (2021b). 'PL-x nr. 430/2021 - Proiect de Lege pentru modificarea și completarea Legii audiovizualului nr.504/2002, precum și pentru modificarea și completarea Ordonanței Guvernului nr.39/2005 privind cinematografia'. Disponibil la:

http://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck2015.proiect?cam=2&idp=19579 (Accesat 7 Aprilie 2022).

_____. (2020). 'PI-x nr. 529/2020 - Proiect de Lege pentru transparentizarea informațiilor de interes public și ușurarea accesului cetățenilor prin modificarea și completarea Legii nr.544/2001 privind liberul acces la informații de interes public. Disponibil la: http://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck2015.proiect?idp=18851 (Accesat 4 Aprilie 2022).

Paylab.ro. 'Salarii din categoria: Jurnalism, presă și media'. Disponibil la: <https://www.paylab.ro/informatii-calculator-salarii/jurnalism-presa-si-media> (Accesat 4 Aprilie 2022).

Peticilă, M. (2019). 'Gândirea critică în predarea la școală – România este pe locul 125 din 141 de țări, potrivit Raportului Forumului Economic Mondial', *Edupedu*, 23 Decembrie. Disponibil la: <https://www.edupedu.ro/gandirea-critica-in-predarea-la-scoala-romania-este-pe-locul-125-din-141-de-tari-potrivit-raportului-forumului-economic-mondial/> (Accesat 4 Aprilie 2022).

_____. (2018). 'Educația media în școală, proiect Mediawise Society. Elevii n-ar trebui să fie "protejați" de mesajele de propagandă, ci lăsați să le analizeze', *Edupedu*, 17 Decembrie. Disponibil la: <https://www.edupedu.ro/educatia-media-in-scoala-proiect-mediawise-society-elevii-n-ar-trebui-sa-fie-protejati-de-mesajele-de-propaganda-ci-lasati-sa-le-analizeze/> (Accesat 4 Aprilie 2022).

Popescu, M., & Bodea, R. (2016). 'Taxa Radio-TV, o problemă secundară?', *OpenPolitics.ro*, Noiembrie 11. Disponibil la: <https://www.openpolitics.ro/taxa-radio-tv-o-problema-secundara/> (Accesat 7 Aprilie 2022).

Popescu, M., Bodea, R., Marincea, A., & Toma, R. (2019b). *The Online News Media Landscape in Romania – Report* [Peisajul media producătoare de știri online în România - Raport].

Popescu, M., Bodea, R., & Toma, R. (2021). Monitorizarea Pluralismului Media în Epoca Digitală. Aplicarea Media Pluralism Monitor în Uniunea Europeană, Albania, Muntenegru, Republica Macedonia de Nord, Serbia și Turcia în Anul 2020. Raport de țară: România. Centre for Media Pluralism and Media Freedom (CMPF), European University Institute, Robert Schuman Centre for Advanced Studies. DOI: [10.2870/159768](https://doi.org/10.2870/159768). Disponibil la: <https://cadmus.eui.eu/handle/1814/71959> (Accesat 8 Aprilie 2022).

Popescu, M., Tóka, G., & Chiru, M. (2018). 'Manufacturing tolerance? Political discourse, electoral campaigns and the expression of inclusive, pro-minority views' [Fabricarea toleranței? Discurs politic, campanii electorale și exprimarea atitudinilor inclusive, pro-minoritare]. EAI Dilemma Workshop on Political Representation in Divided Societies, Brussels, 15-16 Noiembrie 2018.

Popescu, M., Toma, R., Chiru, M., & Tóka, G. (2019a). 'Acceptance of refugees: moral imperatives and economic fears in an ethnocentric post-communist democracy. Experimental evidence from Romania' [Acceptarea refugiaților: imperative morale și anxietăți economice într-o democrație etnocentristă. Dovezi experimentale din România]. 26th International Conference of the Council for European Studies, Madrid, Spain, 20-22 Iunie 2019.

Radu, C., Luțac, R., și Tolontan, C. (2021). 'Anul 2021, încheiat cu trei procese pierdute de primarul PSD Daniel Băluță, pe 17, 20 și 22 decembrie, în fața jurnaliștilor de investigație', *Libertatea*, 31 Decembrie. Disponibil la: <https://www.libertatea.ro/stiri/anul-se-incheie-cu-trei-procese-pierdute-de-primarul-psd-daniel-baluta->

[pe-20-21-si-23-decembrie-in-fata-jurnalistilor-de-investigatie-3907434](#) (Accesat 4 Aprilie 2022).

Rosen, J. (2006). 'The People Formerly Known as the Audience' [Oamenii cunoscuți pe vremuri drept audiența], *PressThink*, 27 Iunie. Disponibil la: http://archive.pressthink.org/2006/06/27/ppl_frmr.html (Accesat 28 Martie 2022).

Rothstein, B. (2021). *Controlling Corruption: The Social Contract Approach* [Controlarea Corupției: Abordarea Bazată pe Contractul Social]. Oxford: Oxford University Press.

Samoilă, D. (2021). 'OFICIAL. Parlamentul a votat noii membri CNA: Mircea Toma, unul dintre ei', *Pagina de Media*, 11 Mai. Disponibil la: <https://www.paginademedi.ro/cna/parlament-vot-membri-cna-20178393> (Accesat 4 Aprilie 2022).

Stănescu, A. (2021). 'PNL și PSD și-au împărțit conducerile TVR și radioului public', *Europa FM*, 13 Noiembrie. Disponibil la: <https://www.europafm.ro/pnl-si-psd-si-au-impartit-conducerile-tvr-si-radioului-public/> (Accesat 4 Aprilie 2022).

Surugiu, R. (2013). 'Labor Conditions of Young Journalists in Romania: a Qualitative Research' [Condițiile de muncă ale tinerilor jurnaliști în România: o cercetare calitativă]. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 81, 157 – 161. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.06.405>.

Syene. (2020). 'Raport webinar Avertizarea în interes public / Whistleblowing Webinar report'. Disponibil la: <https://syene.ro/2020/11/29/raport-webinar-avertizarea-in-interes-public-whistleblowing-webinar-report/> (Accesat 23 Mai 2022).

Toma, R. (2020). 'E important să învățăm să îi vedem pe „ceilalți” ca niște egali. Mai multă toleranță ne-ar ajuta pe toți', *OpenPolitics*, 3 August. Disponibil la: <https://www.openpolitics.ro/invatati-ceilalti-egali-toleranta/> (Accesat 28 Martie 2022).

Zay, E. (2019). 'PISA test places Romanian educational system below average' [Testul PISA plasează sistemul educațional românesc sub medie], *Transylvania Now*, 4 Decembrie. Disponibil la: <https://transylvanianow.com/pisa-test-places-romanian-educational-system-below-average/> (Accesat 28 Martie 2022).

ANEXE I. ECHIPA ȚĂRII

Nume	Prenume	Funcție	Instituție	MPM2022 CT Lider
<i>Raluca</i>	<i>Toma</i>	<i>Cercetător Senior și Director Programe</i>	<i>Median Research Centre - MRC</i>	
<i>Marina</i>	<i>Popescu</i>	<i>Director Cercetare</i>	<i>Median Research Centre - MRC</i>	X
<i>Roxana</i>	<i>Bodea</i>	<i>Director Executiv</i>	<i>Median Research Centre - MRC</i>	

ANEXE II. GRUPUL DE EXPERTI

Grupul de Experți este compus din specialiști care au expertiză considerabilă și experiență recunoscută în domeniul media. Rolul Grupului de Experți a fost de a evalua răspunsurile echipei de țară la 16 variabile din cele 200 care au compus evaluarea MPM privind anul 2021. Consultarea unor experți recunoscuți a avut ca scop maximizarea obiectivității răspunsurilor în cazul unor variabile a căror evaluare poate fi considerată subiectivă, scopul fiind de a asigura acuratețea rezultatelor finale ale MPM. Cu toate acestea, este important să precizăm că raportul final de țară nu reflectă neapărat punctele de vedere ale experților care au participat la proiect. Acesta reprezintă doar punctul de vedere al echipei de țară care a desfășurat colectarea de date și a redactat raportul.

Nume	Prenume	Funcție	Instituție
<i>Ioana</i>	<i>Avădani</i>	<i>Președinte</i>	<i>Centrul pentru Jurnalism Independent (CJI)</i>
<i>George</i>	<i>Chiriță</i>	<i>Director Executiv</i>	<i>Asociația Română de Comunicații Audiovizuale (ARCA)</i>
<i>Ionuț</i>	<i>Codreanu</i>	<i>Coordonator programe</i>	<i>Agencia de Monitorizare a Presei ActiveWatch</i>
<i>Silvia</i>	<i>Branea</i>	<i>Conf. univ. dr. decan Departamentul de Antropologie culturală și comunicare</i>	<i>Departamentul de Jurnalism Universitatea București</i>
<i>Dragoș</i>	<i>Stanca</i>	<i>Vicepreședinte</i>	<i>Biroul Român de Audit Transmedia (BRAT)</i>
<i>Ștefan</i>	<i>Luca</i>	<i>Cercetător</i>	<i>European University Institute (EUI)</i>

Raport privind proiectul de cercetare
Ediție -
Iunie 2022

doi:10.2870/324325
ISBN:978-92-9466-297-2
QM-07-22-561-RO-N

Publications Office
of the European Union

